

בס"ד. שיחת יום ה' ב' וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"א.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שינגנו ניגון, ואח"כ צוה לנגן הניגון "ופרצת".

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר פתח את ההתוועדות של י"ט כסלו לפני שלושים שנה¹ במספר מילים אודות רבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה: "הרבי (רבינו הזקן), מסר את נפשו עבור כלל ישראל, שכלל ישראל יתעלה בעילוי יותר, הוא ה' דורש טוב לכל אחד מישראל, הוא הביט בעין טובה על כל אחד, וחיפש לימוד זכות היותר גדול על כל אחד".

זהו תוכן דברי הרב, כפי שכבר נדפס הלשון בדיוק.

ב. ולכאורה אינו מובן הקשר של ב' הענינים — מסירת נפש עבור כלל ישראל, ולהיות דורש טוב לכל אחד מישראל, להביט עליו בעין טובה וללמד עליו זכות (היינו, שמדובר אודות יהודי שיש צורך ללמד עליו זכות, גם לאחרי שמביטים עליו בעין יפה) — שהם לכאורה מן הקצה אל הקצה.

ובהקדמה — שבנוגע לכל ענין יש ללמוד מהנהגתו של הקב"ה, כמ"ש² "ובו תדבקון", "הדבק בדרכיו" (ע"ד מ"ש בגמרא³ "וכי אפשר לידבק בשכינה כו").

ובנדו"ד, מצינו חילוק אצל הקב"ה בין היחס לכלל ישראל להיחס לכל אחד מישראל:

בנוגע לציבור, ועאכו"כ בנוגע לכלל ישראל — הרי "אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, שנאמר⁴ הן אל כביר ולא ימאס", ולכן, "אימתית עת רצון" — גם בשביל היחיד — "בשעה שהציבור מתפללין" (כדאיתא בגמרא במסכת ברכות⁵).

(1) שיחת י"ט כסלו (ליל א') תרצ"א — חי"ד ע' 53 ואילך.
 (2) נדפסה בלקו"ד ח"ד תשיג, ב. ולאח"ז בסה"ש תרצ"א ע' 172.
 (3) כתובות קיא, ב.
 (4) איוב לו, ה.
 (5) ח, רע"א.
 (6) פ' ראה יג, ה ובפרש"י. וראה לקו"ש

ואילו בנוגע לכל אחד מישראל — הרי יש בזה כו"כ דרגות, מן המעולה ביותר ועד הפחות ביותר, ועד לקל שבקלים.

ולכאורה צריכה להיות הנהגה כזו גם אצל "צדיקים" ש"דומין לבוראן", ועד"ז אצל כל ישראל, "ועמך כולם צדיקים", שהרי הציווי להדבק בדרכיו נאמר לכל אחד מישראל, והובא בספרי מוני המצוות בתור מצוות עשה מן התורה⁶, ועאכו"כ בנוגע להנהגה שמפרסמים אודותה ברבים, וגם בדפוס.

ג. אמנם, מדברי הרב הנ"ל שנאמרו בהיום-טוב די"ט כסלו, ראש-השנה לתורת החסידות ודרכי החסידות⁷, ובתחלת השיחה, משמע, שזוהי הוראה כללית בתורת החסידות, שהנהגה צריכה להיות באופן של מסירת נפש עבור כלל ישראל, וגם עבור כל אחד מישראל.

וכפי שמוסיף לבאר במה מתבטאת המס"נ עבור כל אחד מישראל — להיות דורש טוב לכל אחד מישראל, להביט עליו בעין טובה, ולחפש עליו לימוד זכות:

לכל לראש צריך להיות דורש טוב לכל אחד מישראל — להשתדל לעשות לו טובה בכל עניניו, ולא רק בענינים אלו שרבינו הזקן יודע שזהו טוב האמיתי שאין למעלה הימנו, אלא גם בענינים כאלו שלפי מעמדו ומצבו באותה שעה ובאותו מקום הרי זה אצלו דבר טוב, כידוע המשל של הרב המגיד¹⁰ מ"אב המצמצם את שכלו ומדבר דברי קטנות בשביל בנו הקטן .. כדי שיהי' להבן תענוג".

ולא מספיק להיות דורש טוב לכל אחד מישראל, אלא צריך גם להביט עליו בעין יפה:

עשיית הטובה צריכה להיות בסבר פנים יפות, ע"ד שמצינו בגמרא¹¹ בענין כיבוד אב ואם, "יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא", היינו, שגם כאשר מאכילו ונותן לו כל צרכיו בהרחבה, אלא שעושה זאת בפנים זועפות, הרי זה היפך הענין דכיבוד אב ואם, ולאידך גיסא, גם כאשר אין בידו ליתן יותר מלחם יבש, ביכלתו לעשות זאת בצורה כזו שע"ז מקיים כיבוד אב ואם באופן היותר נעלה.

(9) ראה "היום יום" בסופו. ובכ"מ.

(10) לקו"א ואו"ת בתחלתם.

(11) קידושין לא, סע"א ואילך.

(6) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(7) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(8) ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ח.

וכמו"כ ישנו גם העילוי בעצם ההסתכלות על יהודי בעין טובה, כידוע¹² שמראית עינם של צדיקים פועלת פעולתה¹³, כדמוכח ממארו"ל¹⁴ בנוגע לצד ההפכי, "נתן עיניו בו ונעשה כו", ועאכו"כ במדה טובה שמרובה כו"¹⁵. וע"ד הדוגמא מבת-יענה שפועלת ע"י ראייתה לידת האפרוח, ומזה מביאים הוכחה בנוגע להנהגת האדם עד כמה צריך להיות זהיר בשמירת כח הראי"¹², ועד כמה יכולים לפעול כאשר מסתכלים על יהודי בעין טובה, בהתאם להוראה מהנהגת בעל השמחה.

ולא די בכך שצריכים להיות דורש טוב לכל אחד מישראל ולהביט עליו בעין טובה, אלא צריך גם ללמד זכות על כל אחד מישראל — אפילו על יהודי כזה שגם לאחרי פעולת ההסתכלות בעין טובה ובפרט ע"י צדיק ונשיא בישראל, עדיין זקוק הוא ללימוד זכות, כיון שעדיין ישנם אצלו ענינים שלא כדבעי.

ד. ומקור הדברים בנוגע להשייכות בין שני הענינים הנ"ל (מס"נ עבור כלל ישראל, וגם עבור כל אחד מישראל) — בדברי המדרש בנוגע למרדכי, שהי' נשיא בדורו, ועל ידו באה גאולת כל ישראל:

על הפסוק¹⁶ "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך גו' לדעת את שלום אסתר", איתא במדרש¹⁷: "אמר לו הקב"ה, אתה דרשת שלום נפש אחת, לדעת את שלום אסתר, חייך סופך לדרוש שלום אומה שלימה, הה"ד¹⁸ דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".

ומזה מוכח, שהדרך כיצד לבוא להיות "דורש טוב לעמו" היא — עי"ז שישנה תחילה ההנהגה להיות "דורש טוב" לנפש אחת מישראל.

ובהתאם לכך היתה גם ההנהגה של רבינו הזקן, מרדכי שבדורו — וכידוע הסיפור שקראו לרבינו הזקן בשם "מרדכי"¹⁹ — שהמסירת נפש עבור כלל ישראל אינה (מספיקה, ואינה) יכולה להיות באמיתיות, אא"כ ישנה התכונה למסור נפשו גם בשביל כל אחד ואחד מישראל.

וענין זה מרומז גם בדברי המשנה²⁰ "לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך, שכל .. המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא".

(12) ראה תו"מ ח"א ע' 166 ואילך. וש"נ.
 (13) ראה אסת"ר פ"ז, ט.
 (14) ברכות נח, א. וש"נ.
 (15) יומא עו, א. וש"נ.
 (16) אסת"ר ב, יא.
 (17) אסת"ר פ"ו, ח.
 (18) אסת"ר בסופה.
 (19) ראה סיפורי חסידים (לרש"י זעווין), תורה פ' ראה ע' 471. ועוד.
 (20) סנהדרין לו, סע"א.

ה. וזוהי ההוראה שנמסרה לנו בהתוועדות יום ראש-השנה לתורת החסידות ולדרכי' והוראותי' — שכאשר יוצאים מיום זה על כל השנה כולה, מתברך כל אחד להמשיך את ההתעוררות ואת הענין שניתוסף אצלו מיום זה על כל הימים שלאח"ז — שהנקודה בזה היא, שכל אחד צריך למסור נפשו עבור כלל ישראל, ועבור כל יחיד מישראל.

וכיון ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"²¹, הרי מזה גופא שהוראה זו נמסרה לנו, מוכח, שבכחו של כאו"א מאתנו להגיע לזה.

ועד"ז בנוגע לפרטי הדברים בשיחה הנ"ל והסדר שלהם — כידוע שגם סדר בתורה הוא תורה והוראה²² — שצריך להיות דורש טוב, ומביט בעין טובה, ומלמד זכות:

ישנם הטועים באופן היחס אל היחיד או אל הציבור — בסדר הַפּוּךְ: לכל לראש מבחינים בענינים הבלתי-רצויים, אלא, כיון שהתורה מחייבת ללמד זכות, אזי מתחיל לחפש לימוד זכות בכל טצדקי²³, בכל הדרכים והאופנים האפשריים; ולאחרי שמצא לימוד זכות, בכח התורה, אזי הולך מחיל אל חיל, ומגיע לדרגא נעלית יותר — שיכול לפעול על עצמו להסתכל על פלוני בעין טובה; ואז מגיע לידי החלטה, שפלוני ראוי לכך שהוא יהי' דורש טוב בשבילו, לעשות לו טובה ברוחניות או בגשמיות.

ועל זה באה ההוראה של בעל השמחה והגאולה, שסדר הדברים צריך להיות באופן הפכי: דורש טוב, ומביט בעין טובה, ומלמד זכות.

וכפי שרואים במוחש החילוק בסדר הדברים:

כאשר הסדר הוא שתחילה מבחינים בדברים הבלתי-רצויים, ואח"כ נזכרים בהציווי ללמד זכות על כל אחד מישראל, ומתחילים להתייגע בזה — הנה מי יודע מתי יגיע לסיום הענין, להיות "דורש טוב לעמו", לכאו"א מבנ"י;

אבל כאשר מתנהגים ע"פ הסדר שמסר הרבי אודות אופן הנהגת רבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד לדורותיו אחריו [וכדברי בעל השמחה והגאולה²⁴, שענין החסידות הוא לא רק עבור חלק מבנ"י, אלא זהו ענין ששייך לכאו"א מישראל, בכל מקום ובכל זמן, כך, שגם הוראה

(24) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. ע' 163. אג"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ח ע' תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(21) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.
(22) ראה לעיל ע' 149. וש"נ.
(23) לשון חז"ל — מנחות מא, א.

זו שייכת לכאו"א מישראל, שמתחילים להיות "דורש טוב לעמו" — אזי גם שני הענינים שלאח"ז, מביט בעין טובה ומלמד זכות, נעשים בדרך קלה יותר ובפנימיות יותר.

ו. ויש להוסיף במעלת ההשתדלות בטובתו של כל אחד מישראל (נוסף על המס"נ עבור כלל ישראל) — שבזה תלוי גאולת הכלל²⁵:

ידוע החילוק בין הגלות עתה לגלויות שלפנ"ז²⁶ — שבגלויות שלפנ"ז, הנה גם לאחרי הגאולה עדיין נשארו יחידים בגלות, ובלשון הגמרא²⁷: "אין ציבור בבבל", כלומר, אם נמצאים עדיין בגלות בכל, הרי זה רק יחידים; משא"כ בגלות זה, שלאחריו תהי' גאולה שלימה של כל בני, ואף אחד לא ישאר בגלות.

ומזה מובן, שגאולת כל אחד מישראל נוגעת לגאולת כלל ישראל.

וזוהי גם שייכות ענין הנ"ל לתורת החסידות:

איתא בזהר²⁸: "ובשית מאה שנה לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא . . וסימנך בשנת²⁹ שש מאות שנה לחיי נח גו' נבקעו כל מעינות תהום רבה", "וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא וכו'", וכפי שנאמר לרשב"י: "כמה ב"נ לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא"³⁰, ומבואר במפרשים³¹ ש"יתפרנסון" היינו לימוד באופן של הבנה והשגה — שזהו כללות ענין התגלות תורת החסידות, שהתחילה כמה דורות לאחרי האריז"ל, והולך וניתוסף מדור לדור.

וכיון שתורת החסידות נתגלתה בדרא דעקבתא דמשיחא, בימים הסמוכים לגאולה האמיתית והשלימה, שאז לא ישאירו אף אחד מישראל בגלות³² — לכן מודגש בתורת החסידות שהעבודה והמס"נ עבור כלל ישראל צריך להיות קשור גם עם ההשתדלות בטובתו של כל אחד מישראל³³.

וענין זה צריך לבוא לידי פועל ("אָפּגעטאַן ווערן") ע"י כל אחד

28 ח"א קיז, א. קיח, א.

29 נח ז, יא.

30 תקו"ז ת"ו בסופו.

31 כסא מלך שם. וראה גם הקדמת

הרח"ו לשער ההקדמות.

32 ראה גם תו"מ חכ"ג ריש ע' 62.

33 ראה גם תו"מ ח"ט ע' 325.

25 ראה גם התוועדויות תשמ"ז ח"א ע'

532.

26 ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וש"נ.

וראה גם תו"מ חכ"ח ע' 302.

27 ראה פסחים נד, ב. וש"נ. וראה גם

לקו"ש חכ"ג ע' 243 הערה 20. ע' 400

בהערה (ד"ה באה"ק).

בענינו, שכן, אם צריך לגאול את הזולת, עאכ"כ שצריך לגאול את עצמו, שהרי "עניי עירך קודמין"³⁴, ולכן צריך כל אחד בעצמו לעסוק בעבודה האמורה, ולפי הסדר שקבעו רבותינו נשיאינו.

ואז תהי' עבודה זו באופן של תפלת הציבור, חיבור של כל הציבור כולו ביחד, וכיון ש"הן א-ל כביר ולא ימאס", אזי יבוא משיח צדקנו ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

ז. ע"פ האמור לעיל בביאור דברי הרב בשיחה הנ"ל — יובן ענין כללי בתורה שלכאורה הוא תמוה ביותר:

ידוע שהתורה היא כללות ההשתלשלות — "בראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית"³⁵, וכדאיתא במדרש³⁶ "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה .. האומן .. דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפשין, כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם".

וכיון שהתורה היא ענין כללי, שכוללת כל העולמות כולם, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין — הנה לכאורה היתה צריכה להיות עיקר ההדגשה בתורה ולאח"ז גם במצוות (שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³⁷) על ענינים כלליים, על הציבור או על כללות בני, והיינו, שעיקר המצוות, ההדרכות והלימודים, היו צריכים להיות בנוגע לענינים כלליים, בנוגע למצוות התלויות בכללות הציבור, או התלויות בכללות בני, כמו מצות תרומה, שחיובה בארץ ישראל בזמן שכל יושבי עלי' דוקא³⁸.

ואעפ"כ רואים בתומ"צ היפך הדברים — שרוב התורה וכמעט כולה עוסקת בענינים הקשורים עם היחיד, או עם כמה יחידים ביחד, וישנם רק מצוות ספורות וענינים ספורים הקשורים עם כללות בני, כמו שלש המצוות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ, מינוי מלך, מחיית זרעו של עמלק ובנין ביהמ"ק³⁹, וקצת יותר הם המצוות המסורות לציבור, אבל הם הרבה פחות מהמצוות המסורות ליחיד.

(37) קידושין מ, ב. וש"נ.

(38) ראה רמב"ם הל' תרומות ספ"א, ובכס"מ שם.

(39) סנהדרין כ, ב. רמב"ם ריש הל' מלכים.

(34) ב"מ עא, רע"א. רמב"ם הל' מתנ"ע פ"ז הי"ג. טושו"ע חו"מ רסצ"ז. שו"ע אדה"ז חו"מ ריש הל' הלואה.

(35) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(36) ב"ר בתחלתו.

ויתירה מזה:

המצוות המסורות לציבור, ועאכו"כ המסורות לכל העם כולו — רובם וכמעט כולם תלויים בזמן מסויים ומקום מסויים, ואילו רוב המצוות המסורות ליחיד — הרי הם נצחיים בכל הזמנים ובכל המקומות גם בנוגע לקיומם בפועל.

[כלומר: התורה — בכל החלקים שלה — נצחית היא, וכן המצוות, כיון שנלקחים מתלמוד תורה שהיא נצחית, הרי מובן שכולם נצחיים הם; אבל אעפ"כ, יש חילוק אם הנצחיות היא גם בהקיום במעשה בפועל, או שהנצחיות היא רק בהענין הרוחני שבזה⁴⁰].

ועד"ז בנוגע לביאורים שבתורה: הענינים הקשורים עם היחיד, או עם כל יחיד ויחיד שבציבור — נתבארו באריכות גדולה ובביאור היטב; ואילו הענינים הקשורים עם הציבור או עם כללות בני"י, כמו ענינים הקשורים עם נשמה כללית כמו מלך (כמ"ש באגה"ק⁴¹ בנוגע ל"מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם") — נתבארו בקיצור וברמז בלבד, ועד שצריכים להתייגע כדי למצוא דיני המלך ודיני המלוכה.

ועד"ז בתורת החסידות שמגלה פנימיות התורה באופן ד"יתפרנסון מיני", היינו, שנמשך בהבנה והשגה, עד שהאדם יכול להתפרנס מזה בכל עניניו ובכל הליכותיו, "בכל דרכיך"⁴² — נתבארו כל ההוראות בנוגע להנהגת היחיד בעניניו, מהרגע הראשון ועד הרגע האחרון במשך כל ימי חייו; ואילו ההוראות בנוגע להנהגות הציבור וכללות בני"י, כמו הוראות המלך והמלוכה — צריכים להתייגע ולחפש רמזים וכו'.

ולכאורה, הרי זה היפך לגמרי מהענין שהתורה היא כללות כל הבריאה, שנלקחה וניתנה מאחדות הפשוטה, שהוא "הכל יכול וכוללם יחד"⁴³.

אך הענין הוא — שהתורה ניתנה דוקא למטה, לנשמות בגופים, ואצל נשמה בגוף, סדר העבודה הוא מן הקל אל הכבד, ולכן, מה שנדרש מכל נשמה — ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"²¹ — הרי זה עבודת

40) ראה לקו"ש חל"ד ע' 115 ואילך. 42) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

41) פיוט "וכל מאמינים" בתפלת ימים הנוראים. 43) סכ"ט.

היחיד ועבודת הפרט, ולכן ניתנו כל הידיעות וכל ההוראות שנוגעות לעבודת הפרט.

ח. וענין זה מהוה גם הארה ותוספת אור בהוראה הכללית שמסר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אופן העבודה שקבע רבינו הזקן עבור עצמו, והמשיך זאת לכל ההולכים בעקבותיו, באמרו, שזהו ענין השייך לכאו"א מבני" — שלמרות שתורתנו היא "תורה אחת" שכוללת את כל בני", לא רק בתור יחידים, ולא רק בתור קיבוץ של יחידים ופרטים, אלא בתור כלל אחד, "קומה אחת שלימה"⁴⁴, "גוי אחד בארץ"⁴⁵, מ"מ, העבודה הנדרשת בעיקר ולכל לראש היא: עבודת הפרט עם הפרט.

וגם הסדר בעבודה זו הוא באופן כזה — שלא מתחילים להסתכל עליו בכללות, לראות את החסרונות וכו', אלא לכל לראש מבררים כיצד יכולים להיות "דורש טוב" עבורו ולהטיב לו בענין מסויים, ואח"כ באים ההבטה בעין טובה והלימוד זכות, שמכריעים את כל מציאותו של האדם שמתעסקים עמו.

וכאמור, זהו סדר ואופן המסירת-נפש עבור כלל ישראל, כמודגש בגלותנו זה, שגאולת הכלל מורכבת ותלוי' בגאולת הפרטים.

וזהו גם מ"ש רבינו הזקן, בעל השמחה, באגה"ק⁴⁶, בענין הגאולה, ש"משיח בא בהיסח הדעת"⁴⁷, "למעלה מבחינת הדעת" — שהו"ע "גילוי בחינת נקודה פנימית הכללית ויציאת השכינה הכללית מהגלות והשבי" . . וכן כל ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל יוצאת מהגלות והשבי' לפי שעה בחיי שעה זו תפלה ועבודה שבלב מעומקא דלבא מבחינת נקודה הפנימית . . למעלה מדעת האדם והתבוננותו כו", והיינו, שהגאולה דפנימיות הנפש של כל אחד מישראל מביאה סוכ"ס את גאולת נפש כללות בני", "פדה בשלום נפשי"⁴⁸, ועד לבחי' הנפש שלמעלה, ספירת המלכות, כנסת ישראל.

וזהו גם מה שתובעים מכל אחד לעסוק בהפצת המעיינות חוצה: לכאורה מדוע תובעים עבודה פרטית, לילך למקום מסויים בחוצה ולהפיץ שם את המעיינות — מוטב שישב בד' אמותיו ויחד יחודים, ויכוין להוציא את כל ישראל, כך, שיוכל לפעול בבת-אחת עבור כלל ישראל! ?

46) ס"ד (קה, ב).

47) סנהדרין צו, א.

48) תהלים נה, יט.

44) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

45) שמואל-ב ז, כג. ועוד. וראה תניא

אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

אך הענין הוא — שזוהי הוראת התורה שניתנה לכל יחיד ויחיד, כמ"ש⁴⁹ "אנכי הוי' אלקיך", לשון יחיד⁵⁰, ורובה ככולה מתבטאת בהוראות ליחידים בענינים פרטיים ומפורטים, ודוקא באופן כזה באים אח"כ להאיחוד של כללות בנ"י, כסיום וחותם התורה: "לעיני כל ישראל".

ועי"ז מכריעים את כל הענין, וממשיכים את הנשמה הכללית של משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

ט. אך לכאורה אינו מובן: כיצד יכולים לתבוע מכל אחד להיות דורש טוב לכאו"א מישראל, להביט עליו בעין טובה וללמד עליו זכות? — בשלמא כאשר מדובר אודות נשיא בישראל, נשמה כללית, שכל איש פרטי שנפגש עמו הוא ענף ופרט מנשמתו, אזי מובן שאצלו צריך להיות הסדר להיות דורש טוב לכל אחד, להביט עליו בעין טובה וללמד עליו זכות; אבל כאשר מדובר אודות איש פרטי ביחס לאיש פרטי — כיצד אפשר לדרוש זאת, ומה גם שיהי' זה באופן של מסירת-נפש? !
והביאור בזה:

ידוע מ"ש רבינו הזקן, בעל הגאולה והשמחה, בתניא פרק "לב", ש"הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן . . בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה", אלא, שצריך להיות במעמד ומצב שהעיקר אצלו הוא (לא הגוף, אלא) הנפש, וזוהי הדרך "לבוא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך"⁵¹ לכל נפש מישראל", שכן, מצד מעלת הנפש, יכול להיות שפלוגי נמצא במעמד ומצב נעלה יותר ממנו, אלא שהוא, בעיני בשר שלו, אינו מבחין בכך.

ומסיים רבינו הזקן: "וז"ש הלל הזקן⁵² על קיום מצוה זו, זהו כל התורה כולה ואידך פירושה הוא כו'" (שלכן אמר לנכרי שביקש להתגיייר על מנת שילמד אותו כל התורה כולה בעמדו על רגל אחת — "דעלך סני לחברך לא תעביד"), שבזה תלוי כל ענין התורה ומצוותיה.

ומזה מובן, שאם רק יתבונן בזה, ויפעל על עצמו לייקר (לא את הגוף ועניניו, אלא) את הנפש ועניני' — אזי יעלה על הדרך, וסוכ"ס יגיע אל התכלית שיוכל לקיים "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממש, ואז

51 קדושים יט, יח.

52 שבת לא, א.

49 יתרו כ, ב.

50 ראה יל"ש עה"פ (רמז רפו). ועוד.

יהי' דורש טוב לכל אחד מישראל, יביט עליו בעין טובה, וילמד עליו זכות, כנ"ל.

י. אמנם, אף שע"פ האמור הרי זה קרוב לכל אחד ואחד, מ"מ, יש צורך להתייגע על ענין זה:

הן אמת שלומדים בספרים ש"הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן" (למעלה), אבל אעפ"כ, הרי הוא רואה למטה שיש חילוק בין הנשמה שלו לנשמה של חברו, כי, הנשמה ירדה למטה (לא בשביל עצמה, אלא) כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית⁵³, וא"כ, בראותו שאצל חברו חסר בתיקון הגוף ונה"ב, הרי חסר גם אצל הנשמה במילוי שליחותה.

והמענה על זה — שכל זה הוא רק בנוגע לפעולת הנשמה בהגוף, אבל מלבד זה ישנו גם החלק העליון שבנשמה שאינו מתלבש בגוף בגלוי, ונקרא בשם מזל הנשמה,

— כדאיתא בגמרא⁵⁴ בביאור מ"ש⁵⁵ "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה אבל האנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם", דלכאורה, "וכי מאחר דלא חזו, מ"ט אבעיתו", אלא, "אע"ג דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו", והר"ע ראיית מזל הנשמה, שיש לה שייכות להגוף, שלכן "חרדה גדולה נפלה עליהם", אף ש"לא ראו את המראה", ולא נמשך אצלם בהבנה והשגה, כיון שאין זה מלוכש בפנימיות הגוף —

ובכללות הרי זה החילוק שבין חיצוניות הנשמה, היינו, החלק הקשור עם החיצוניות שבאדם, שזהו הגוף, ובין פנימיות הנשמה.

ומצד פנימיות הנשמה — הרי מצינו שאפילו רבי יוחנן בן זכאי אמר "איני יודע באיזו (דרך) מוליכים אותי"⁵⁶, דאף שלא פסיק פומי' מגירסא וכו', כפי שהגמרא⁵⁷ מספרת כו"כ ענינים של הפלאות אודותיו, מ"מ, כאשר מדובר אודות פנימיות הנשמה, הרי זה באופן ש"איני יודע כו"⁵⁸. וכיון שכן, הרי מצד פנימיות הנשמה אין מניעה ועיכוב כלל שיוכל להיות "ואהבת לרעך כמוך" ממש, כי, אפילו בהיותו במעמד

57) ר"ה לא, סע"ב. סוכה כח, א. ועוד.

58) ראה לקו"ת ויקרא (הוספות) נ, סע"ד.

וראה גם תר"מ חכ"ב ע' 234. וש"נ.

53) תניא פל"ז (מח, ב).

54) מגילה ג, א. וש"נ.

55) דניאל י"ד, ז.

56) ברכות כח, ב.

ומצב שלא פסיק מגירסא, אין לו הוכחה כלל בנוגע לפנימיות הנשמה, ויכול להיות שפנימיות הנשמה של חבירו נמצאת במקום נעלה יותר, ושרשה ומקורה במקום נעלה יותר מאשר פנימיות נשמתו.

ומזה מובן, שכדי להיות כולם כאיש אחד בפועל, לא רק בנוגע למעשה, אלא גם בנוגע לדיבור ומחשבה, והבטה בעין טובה, ועד שיהי' "כמוך" ממש — לא מספיק להסתכל על הנשמה בלבד, אלא יש צורך בפנימיות הנשמה דוקא.

יא. ועפ"ז יובן הקשר והשייכות לי"ט כסלו, ראש השנה לתורת החסידות והדרכת החסידות, שממנו נמשך על כל השנה כולה:

ידועה אגרת הקודש של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, בביאור ענינו של י"ט כסלו⁵⁹: "זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה. . ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמיות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו כו".

כלומר: עיקר ההדגשה בי"ט כסלו הוא על ענין הפנימיות — פנימיות התורה, שנמשכת מפנימיות ועצמיות אוא"ס, ומאירה בפנימיות הנשמה. וכדאיתא בזהר⁶⁰ "תלת דרגין (ובלשון המובא בתורת החסידות⁶¹: "קשריך") אינן מתקשראן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא", והיינו, שבחי' סתים שבישראל, פנימיות הנשמה, מתגלה ע"י בחי' סתים דאורייתא, פנימיות התורה, ועי"ז היא מתקשרת עם בחי' סתים דקוב"ה, פנימיות ועצמיות אוא"ס⁶².

וכללות הענין בזה: כשם שבתחלת השנה, בראש השנה הכללי, בנוגע לענינים הקשורים עם חיצוניות הנשמה, אומרים "בקשו פני את פניך הוי' אבקש"⁶³, היינו, שהגילוי ד"פניך הוי'" הוא ע"י "בקשו פני", שמגלה בעצמו את פנימיות ועצם הנשמה — כמו"כ הוא גם בי"ט כסלו, ראש השנה לתורת החסידות ולדרכי החסידות, שהבקשה היא "ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמיות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו כו".

62) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

63) תהלים כז, ח. וראה תו"מ סה"מ אלול ע' רפא ואילך. וש"נ.

59) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

60) ח"ג עג, א. 61) ראה סה"מ תרנ"ז ע' כח בשוה"ג.

יב. אמנם, הכוונה והתכלית היא שיומשך בענינים פרטיים, לאישים פרטיים, ובזמנים פרטיים.

וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל, שהמס"נ עבור כלל ישראל מתבטאת בכך שצריך להיות דורש טוב לכל אחד מישראל, וכמדובר לעיל (ס"ג) שענין זה צריך להיות באופן המתאים למעמדו ומצבו, הן בנוגע לצרכיו הגשמיים, והן בנוגע לצרכיו הרוחניים, לפי הבנתו, כמשל המגיד מבן קטן. וכפי שמאריך הרמב"ם בפירוש המשניות⁶⁴ בענין "חנוך לנער על פי דרכו"⁶⁵, שבתחילה מבטיחים לו אגוזים, מנעלים כו', ואח"כ ממון וכבוד כו', עד שיגיע ללימוד התורה לשמה, והיינו, שכדי לקרבו, צריכים ליתן לו "צעצועים" שלפי מעמדו ומצבו נחשבים אצלו לדברים טובים.

ועד"ז בנדו"ד, שלאחרי תכלית העילוי ד"ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמיות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו כו" — מסיים כ"ק אדנ"ע באגה"ק הנ"ל: "לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה וכו"."

ומזה נמשך אח"כ במעשה בפועל בנוגע לעצמו וגם בנוגע לזולתו — להיות דורש טוב, מביט בעין טובה ומלמד זכות.

וע"י התאחדות כולם יחד ממשיכים את כל הענינים כפי שנמשכים מאחדות הפשוטה, ששם הרי כולו טוב — שיומשך כן גם למטה, להיות טוב ומטיב בענינים של טוב הנראה והנגלה, כפי שיהי' בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

יג. בהאמור לעיל ניתוסף עוד פרט — ובהקדים:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם⁶⁶ אודות הסעודת-הודאה הראשונה די"ט כסלו שערך רבינו הזקן, שלש שנים לאחרי הגאולה,

— שהרי הגאולה בפעם הראשונה היתה בשנת תקנ"ט, ובי"ט כסלו שנת תק"ס אמר רבינו הזקן מאמר חסידות, ד"ה ברוך שעשה נסים (שנדפס עם הגהות והוספות של הצ"צ⁶⁷), אבל עדיין לא נערכה סעודת הודאה, עד לשנת תקס"ב, וכמסופר בהשיחה, שבאותה שנה אמר רבינו

67) בקונטרס בפ"ע — קה"ת, תשי"א.

ולאח"ז באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקנו, ב ואלך.

64) סנהדרין ר"פ חלק.

65) משלי כב, ו.

66) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 49 ואלך.

הזקן, שמצד טעמים רוחניים מסויימים לא ערך עד עתה סעודת הוראה —

ואז אמר רבינו הזקן מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי,

— כידוע מ"ש רבינו הזקן באגרת הקודש שלו⁶⁸: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום כו'", ובהתאם לכך היתה גם התחלת המאמר די"ט כסלו תקס"ב בפסוק "פדה בשלום נפשי" —

והוא המאמר ד"ה ויאבק איש עמו הנדפס בתורה אור דפרשת וישלח⁶⁹ (שזוהי הפרשה שקראו בשבת שלפני י"ט כסלו).

יד. במאמר הנ"ל מבואר ענין התאבקות הלעו"ז עם יעקב, "בחיר שבאבות"⁷⁰:

"ויאבק", ע"ד אבוקה שהיא קלועה מכמה נרות — "הוא מלשון חבוק, שהחבוק הוא בידים, חסד דרועא ימינא כו', כך סיבב גופו בידיו חו"ג, דהיינו שהלבישו חו"ג של ס"מ את גופא דיעקב כדי להפילו כו'", "וכמו שחבק הס"מ ידיו חו"ג על גופו של יעקב, כך חבק ידיו יעקב חו"ג שלו על גופו של ס"מ, כי כן דרך המתאבקים במלחמה וכו'".

ומסיים, ש"על זה אמרו רז"ל⁷¹ העלו אבק ("ויאבק" מלשון אבק) עד כסא הכבוד .. שגם בחי' אבק נתכלל למעלה ע"י הברור של יעקב כו'", וזהו הדיוק "העלו", לשון רבים, שלא רק יעקב, אלא גם הצד שכנגד נתכלל למעלה, בבחי' כסא הכבוד, ששם לא שייך ענינים של לעו"ז, וזהו גודל ענין התשובה, "כי הברור היינו ענין התשובה כו'" (שעי"ז "זדונות נעשו לו כזכיות"⁷²).

טו. וזוהי הוראה כללית בנוגע לכללות ענין העבודה במשך זמן הגלות — שזהו מ"ש⁷³ "ויאבק איש עמו עד עלות השחר", כדאיתא במדרש⁷⁴ שקאי על עליית השחר של הגאולה הקרובה, שעד אז הסדר הוא באופן ד"ויאבק איש עמו" — שהעבודה צריכה להיות באופן ש"העלו אבק עד כסא הכבוד", "העלו" לשון רבים, כולל גם עליית הלעו"ז.

68) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק 72) יומא פו, ב. וראה תו"ח וישלח קצב, ב"היום יום" יט כסלו).

69) כו, א ואילך.

70) שעה"פ תולדות כו, כה. וראה גם ב"ר 74) ראה תורה שלמה עה"פ (אות קכ).

פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. קעא, ב. וש"נ.

71) חולין צא, א.

וענין זה מתאים גם עם תורת הבעש"ט⁷⁵ על הפסוק⁷⁶ "כי תראה חמור שונאך גו' עזב תעזוב עמו", שאע"פ שכאשר תתבונן בחומר הגוף, אזי תראה שהוא "שונאך", שלוחם נגד נפש האלקית, ונגד כל דבר טוב ורוחני, מ"מ, אין לשבור אותו ע"י סיגופים ותעניות, כי אם "עזב תעזוב עמו", לבררו ולזככו, ולקיים יחד עמו את ציווי הבורא — שזהו גם תוכן הענין ד"ויאבק איש עמו", ש"העלו אבק עד כסא הכבוד", שגם הגוף ועניניו שנאבקים עמו, הרי הם מתעלים עד כסא הכבוד, ששם הוא מקור הנשמות ש"חצובות מתחת כסא הכבוד"⁷⁷.

וזהו גם מ"ש "פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי"⁴⁸ — שגם במקום שישנם "רבים", שאין זה צד הקדושה, שענינו הוא "רשות היחיד", ד"יחידו של עולם"⁷⁸, הנה גם שם נעשית הפדי' כדבעי, באופן ש"ברבים היו עמדי", ע"ד מ"ש בירושלמי⁷⁹ שגם אנשי אבשלום היו מתפללין לנצחוננו של דוד.

וכל זה נעשה ע"י עבודת האדם ע"פ הוראת התורה, באופן ד"ויאבק", שמחבק ומעלה את כל הענינים שלמטה עד לכסא הכבוד.

טז. וההוראה מזה:

בכללות העבודה יש שני דרכים: יש דרך להיות מובדל ומסוגר לעצמו, כיון שאין רצונו להתעסק עם כל הענינים שמסביבו, אבל, דרך זו היא עבור יחידי סגולה בלבד; ואילו הדרך השייכת לרוב בני, אשר התורה על הרוב תדבר⁸⁰, היא — "ראהת לרעך כמוך", לעסוק בהפצת המעיינות, ולהיות דורש טוב לכל אחד מישראל, שבשביל זה יש צורך להתבונן ולראות מה נעשה עם הזולת, ולא במבט שטחי, אלא במבט שמצד פנימיות הנפש, כפי ש"פנימיות" מסתכלת על "פנימיות".

וכאמור לעיל, שע"י העבודה באופן ד"ויאבק איש עמו" פועלים שיהי' "עלות השחר" של הגאולה, וכדברי הבעש"ט באגה"ק הידועה⁸¹, שכאשר "יפוצו מעינותיך (דוקא) חוצה", אזי קא אתי מר, דא מלכא משיחא.

78) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

79) סוטה פ"א סה"ח.

80) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

81) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

75) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א.

וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

76) משפטים כג, ה.

77) ראה זח"ג כט, ב. וראה גם בהנסמן

בנצו"ז לזח"א קיג, א.

ועז"נ⁸² "לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא גו'",
 — וכמארז"ל⁸³ שאפילו "אם בשמים היא אתה צריך לעלות
 אחרי', ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחרי'", אלא שהקב"ה נתן
 עבודה שהיא לפי כחותינו, ללא מאמץ מיותר —
 ובפרט בדורותינו אלו, שרואים במוחש, שאם רק מתעסקים ורוצים
 לפעול, אזי מצליחים, וההצלחה היא יותר מכפי שמשערים מלכתחילה.
 אלא שההנהגה צריכה להיות באופן ד"אל תפרוש מן הציבור"⁸⁴,
 והיינו, שאף שהתורה ניתנה לכל אחד ואחד, מ"מ, צריך כל אחד לידע
 שהוא אחד מששים ריבוא אותיות לתורה⁸⁵, כך, שהן אמת שבלעדו
 פסולה ח"ו התורה כולה, אבל, כדי שתהי' אצלו הקדושה בשלימות, זקוק
 הוא לכל שאר ששים ריבוא אותיות התורה, ולכן אין לו לפרוש מן
 הציבור.

ואז ילך לבטח דרכו, בדרך המלך, מלכו של עולם — להמשיך
 מבחי' סתים דאורייתא, סתים דישראל וסתים דקוב"ה, בכל הדרגות
 דגליא שבהם,

ועד שפנימיות הנשמה כללית של כנס"י וכלל בני"י, חי' ויחידה
 שבהם, שזוהי נשמתו של מלכא משיחא⁸⁶ — תומשך בגליא למטה
 מעשרה טפחים, שיבוא ויגאלנו למטה מעשרה טפחים, גאולת הנשמה
 בגוף, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש —
 "לכתחילה אריבער".]

* * *

יז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.
 [אחרי המאמר ניגנו ניגון שמחה. אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לנגן "והריקותי לכם ברכה".]

* * *

יח. ע"פ מ"ש באגה"ק שבסוף התניא⁸⁷ "לגמור כל הש"ס בכל שנה

(82) נצבים ל, יב"ג.
 (83) עירובין נה, רע"א. הובא בפרש"י
 (85) ראה מג"ע אופן קפו.
 (86) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב (מק"מ קמז,
 ב), ולזח"ג רס, ב (מק"מ קצ, ב).
 (87) קר"א בסופו (קסג, א).
 (84) אבות פ"ב מ"ד.

ושנה . . לחלק המסכתות" — נקבע הסדר לערוך חלוקת הש"ס בכל שנה ושנה בי"ט כסלו, על מנת לסיימו כולם ביחד עד י"ט כסלו לשנה הבאה עלינו לשלום, ותיכף ומיד — כנהוג בלימוד התורה — להתחיל מחדש⁸⁸. ועד"ז ישנה גם חלוקת התניא כפי שנערכה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, והיינו, שנוסף על השיעורים בלימוד החסידות, ועד"ז השיעורים בנגלה, יהי" גם לימוד התניא באופן שמתחילים ללמדו בי"ט כסלו ומסיימים בי"ט כסלו הבע"ל.

ובכן: בנוגע לחלוקת התניא — הרי זה באופן שכל אחד ואחד לומד את כל ספר התניא; אבל בנוגע לחלוקת הש"ס — הנה כנהוג בכל שנה יחלקו עתה כרטיסים עבור חלוקת הש"ס, ואלו שלא נרשמו עדיין לחלוקת הש"ס, יירשמו עתה.

ויעזור השי"ת שיהי' הלימוד מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, והקב"ה יקיים את הבטחתו⁸⁹: "אם בחוקתי תלכו", כדאיתא בספרא⁹⁰ "שתהיו עמלים בתורה", אזי יומשכו כל הברכות, החל מהברכה הראשונה: "ואת מצוותי תשמרו", שיהי' לימוד המביא לידי מעשה, ולאחרי כן — "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל הברכות המנויות בפרשה. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שיחלקו את הכרטיסים, ובינתיים ינגנו ניגון "הבינוני"].

* * *

יט. בסיום הש"ס (סוף מסכת נדה) שנינו: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא כו'" (שזהו מאמר שלכאורה מובן בפשטות, ללא צורך בתוספת פירושים וביאורים), ומפרש רש"י: "הלכות — משנה וברייתא הלכה למשה מסיני".
וצריך להבין:

א) תיבת "הלכות" — הובאה ריבוי פעמים בש"ס, ומהו הטעם שבפעם האחרונה, בסיום הש"ס, צריך רש"י לפרש תיבת "הלכות"?
ב) מהו הסדר בפירוש רש"י: "משנה וברייתא הלכה למשה מסיני" — הרי סדר הדברים בזמן הוא שלכל לראש היתה "הלכה למשה מסיני", ואח"כ ניתוספה "משנה", ואח"כ "ברייתא"?

כ. ויש לבאר תחילה תוכן כללות המאמר "כל השונה הלכות כו"

89) ר"פ בחוקותי.
90) הובא בפרש"י עה"פ.

88) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד
89) (ת"מ חכ"ז ע' 210 ואילך). וש"נ.

מובטח לו שהוא בן עולם הבא" — דלכאורה⁹¹, גם אם הענין ד"בן עולם הבא" נעשה ע"י לימוד התורה דוקא, אינו מובן, מהו הצורך להגדיר ולהגביל את הענין, שמוכרח להיות ע"י "הלכות" דוקא, ומדוע אי אפשר לפעול זאת ע"י לימוד תושב"כ, או ע"י לימוד ההגדות?

ואדרבה: ע"פ מאמר הספרי⁹² "רצונך שתכיר מי שאמר והי' העולם למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה כו'" — הי' מתאים שהענין ד"בן עולם הבא" יהי' ע"י לימוד הגדות יותר מאשר ע"י לימוד הלכות.

ואעפ"כ, מגדירים ומגבילים את הענין ד"בן עולם הבא", שאינו נעשה ע"י לימוד תושב"כ, וגם לא ע"י לימוד כל חלקי תושבע"פ, כי אם, ע"י חלק ההלכות דוקא. ובזה גופא מוסיף רש"י הגדרה והגבלה נוספת — "משנה וברייאת הלכה למשה מסיני".

כא. ובהקדמה — שבנוגע לטעם הדבר ש"בן עולם הבא" נעשה ע"י לימוד הלכות, ולא ע"י לימוד חלק האגדה שבתורה, הרי בודאי אין זה בגלל שחלק האגדה שבתורה הוא נמוך ח"ו מחלק ההלכה שבתורה, שהרי אמרו חז"ל⁹³ "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה", ועד"ז בנוגע לחלקי התורה.

ובפרט ע"פ דברי הגמרא במסכת עירובין⁹⁴ "כל האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה, מאבד הונה של תורה" (סופה להשתכח ממנו)⁹⁵:

משמעות דיוק הלשון "נאה" ו"אינה נאה" — שגם האומר כן ("שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה") מודה שב' השמועות הם אמת, ונאמרו למשה מסיני וכו', אלא, כוונתו היא רק בנוגע לענין היופי (נאה), שזהו ענין שלא יכולים למשש בידיים כו', כי אם ענין שברגש,

— וע"ד שמצינו בגמרא⁹⁶ "שכל אחד ואחד ייפה לו הקב"ה אומנתו בפניו" (אפילו בורסקי נאה לו אומנתו בעיניו), "ייפה" דייקא, שזהו ענין התלוי ברגש, שלכן אין זה סתירה שיהי' אצל אחד באופן הפכי מאשר אצל חבירו —

ולכאורה, מה כ"כ גרוע ("וואָס איז דאָ דער געוואָלד") באמרו

91) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשט"ז ס"ח עקב ב. דבר" פ"ו, ב. ועוד.

92) (תו"מ חט"ו ע' 260). וש"נ.

93) עקב יא, כב.

94) ראה גם תו"מ ח"ד ס"ע 203 ואילך.

95) (ברכות מג, ב. ובפרש"י).

96) ירושלמי פאה פ"א ה"א. תנחומא

שמצד ההרגש שלו הנה בשמועה זו יש יופי, משא"כ בשמועה זו כו', עד כדי כך, שבגלל זה מגיע לו העונש ד"יאבד הון", שיאבד וישכח גם את השמועה שבהרגש שלו היא נאה?!

והביאור בזה:

התורה — "ארוכה מארץ מדה גו"⁹⁷, בלי גבול, להיותה חכמתו של הקב"ה, וכמ"ש "ואהי' אצלו אמון גו' שעשועים גו' לפניו"⁹⁸, "נעלמה מעיני כל חי"⁹⁹, ככל המעלות שנאמרו בתורה, על כל החלקים שבה.

וכיון שכן, הרי לכאורה אינו מובן כלל, איך יתכן שהאדם בשכלו המוגבל יוכל להבין את התורה, ומה גם לתפסה ולהקיפה בשכלו (כמבואר בתניא¹⁰⁰), ועד כדי כך, שהתורה תהי' הון של האדם, שלכן, "הרב שמחל על כבודו כבודו מחול", כיון ש"תורה דילי' היא, דכתיב¹⁰¹ ובתורתו יהגה יומם ולילה"¹⁰² (כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו¹⁰³) — הרי זה שלא בערך לגמרי, עוד יותר מאשר "פילא דעייל בקופא דמחטא"¹⁰⁴, ששניהם גבוליים, אלא שזה גבול גדול וזה גבול קטן, ואילו בנדו"ד, מדובר מחד גיסא אודות התורה שהיא "נעלמה מעיני כל חי", כי אם "ואהי' אצלו אמון גו'", ואצלו גופא הרי היא "שעשועים גו' לפניו", ומאידך גיסא מדובר אודות שכל האדם שקרוץ מחומר¹⁰⁵, וחכמתו מוגבלת בחומר הגשמי של המוח שבראש?!

אך הענין הוא — שאין זה אלא מפני שהקב"ה נתן לנו את התורה במתנה, כנוסח הברכה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ו"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"¹⁰⁶, ובכחו ית' ליתן בגבול ענין של בלי-גבול (אף שמצד כח האדם הרי זה שלא בערך לגמרי). וע"ד משנת"ל בהמאמר¹⁰⁷ בענין "מקום ארון אינו מן המדה"¹⁰⁸, שבמדת הארון, אמתיים וחצי על אמה וחצי ואמה וחצי, ניתן ענין שאינו מן המדה.

ומזה מובן גם לאידך גיסא, שכאשר מוציאים מהתורה את כח

(97) איוב יא, ט.	(103) ראה ע"ז יט, א.
(98) משלי ח, ל.	(104) לשון חז"ל — ברכות נה, סע"ב.
(99) איוב כח, כא.	(105) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
(100) פ"ה.	(106) ע"פ לשון הכתוב — איוב לג, ו.
(101) תהלים א, ב.	(107) ספ"ו (לעיל ע' 225).
(102) קידושין לב, סע"א ואילך (ובפרש"י).	(108) יומא כא, סע"א. וש"נ.

המתנה של הקב"ה, כפי שהדבר מתבטא בכך שהגישה ללימוד התורה היא מצד הרגש האדם, שלכן אומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה, כיון שכן הוא מצד ההרגש שלו (כנ"ל) — אזי מטבע הדברים ש"יאבד הו"ן", שהרי ענין גבולי אינו יכול לתפוס ולהכיל ענין בלי-גבולי. ומכל זה מובן שלא שייך לעשות חילוקים בתורה, שענין זה נעלה יותר מענין אחר — כשם שלא שייך לעשות חילוקים באחדות הפשוטה, ששם הוא שורש התורה.

כב. זאת ועוד:

כיון שהתורה היא חכמתו ושעשועיו של הקב"ה בעצמו, הרי כללות ענין העולמות אינו בערך כלל לתורה, כשם שכל העולמות הם כאין נגדו ית', וכלא ממש חשיבי.

והכוונה בזה — לא רק לעולם התחתון, אלא גם לעולמות העליונים, כמ"ש¹⁰⁹ "ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם" (להוציא מדברי המינים ש"אמרו אין עולם אלא אחד"¹¹⁰), ששניהם אינם בערך כלל לגבי הקב"ה, והיינו, שאפילו עולם האצילות אינו בערך כלל לגבי עצמות ומהות א"ס ב"ה כמו עולם העשי' הגשמי, וכמובא בחסידות¹¹¹ מספרי קבלה¹¹², שיותר משאין ערוך עשי' (תחתית הדרגות) לגבי אצילות (דרגא היותר עליונה), אין ערוך אצילות לגבי אוא"ס.

וכיון שהתורה היא באין ערוך לגמרי לעולמות, כולל גם "עולם הבא", הרי מובן, שגם הענין ד"בן עולם הבא" אינו תכלית העילוי שבתורה; תכלית העילוי שבתורה היא — "ואהי' אצלו אמון גוי' שעשועים גוי' לפניו", כמבואר בארוכה באגה"ק¹¹³ בענין "דוד זמירות קרית להו"¹¹⁴, שנענש דוד על שהי' משתבח בתהלת התורה במעלתה ביחס לכל העולמות.

כג. אמנם, כאשר מדובר אודות הענין ד"בן עולם הבא", כיצד נעשים "בן עולם הבא" — שענין זה צריכים לחפש בתורה, כמובן, כשם שענינים השייכים ל"אורח-חיים" צריכים לחפש בשו"ע חלק או"ח, ועד"ז בנוגע ל"יורה-דעה" וכו' — הנה על זה נאמר "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

(109) תהלים קו, מח.

(110) ברכות נד, א (במשנה).

(111) ספר אלימה להרמ"ק — הובא בפלח הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.

(112) ראה סה"מ תרצ"ב ע' רה, ובהנסמן

(113) תניא קו"א קס, ב ואילך.

(114) ראה סוטה לה, סע"א.

שם בהערה 36.

וההסברה בזה⁹¹ — כפי שמבאר רבינו הזקן בספר התניא⁴¹ במאמר "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו'", "למה השונה הלכות דוקא מובטח לו כו' ולא שאר דברי תורה":

"כל מצות שבתורה .. אינן גלויות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ", "כמו מצות תפילין עד"מ, שנאמר בתושב"כ וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך"¹¹⁵, והוא מאמר שתום ונעלם, שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ירך, עד שפירשה תורה שבע"פ כו'", והיינו, שדוקא ע"י תושבע"פ יודעים כיצד לקיים את המצוות כדבעי, "כמצות רצונך"¹¹⁶, משא"כ מצד תושב"כ כשלעצמה לא יודעים עדיין כיצד (ולכן לא יכולים) לקיים את המצוות. ומבאר, ש"לכן נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה" — כי, ענין הכתר בכחות הנפש הוא הרצון, והרי ידיעת רצון העליון בענין המצוות היא ע"י לימוד ההלכות שבתושבע"פ, שבהם נתבארו כל פרטי עניני המצוות באר היטב.

וזה גם הטעם ש"השונה הלכות כו' מובטח לו שהוא בן עולם הבא" — כי, גם בשביל להיות "בן עולם הבא" נוגע ענין ידיעת רצון העליון באר היטב, כמבואר שם בארוכה.

כד. עפ"ז יש לבאר גם פירוש רש"י — "הלכות, משנה וברייתא הלכה למשה מסיני":

כיון שהטעם ש"כל השונה הלכות" דוקא "מובטח לו שהוא בן עולם הבא" הוא לפי שכלימוד ההלכות בא לידי גילוי רצונו של הקב"ה בענין המצוות, הרי מובן, שהכוונה ב"שונה" הלכות" אינה לכל חלק ההלכה שבתורה בניגוד לחלק האגדה שבתורה, כי אם, ל"הלכות" שבהם מתברר רצון הבורא בנוגע לקיום מצוה במעשה בפועל, בעולם הזה, שזהו המקום שבו צריכים לקיים מצוות הבורא, שהרי המצוות לא ניתנו לקיימן בעוה"ב, שעז"נ "והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"¹¹⁷, "במתים חפשי"¹¹⁸, כי אם, בעוה"ז הגשמי דוקא.

ולדוגמא: גם כאשר לומדים ענין בחלק ההלכה שבתורה, אבל בענין זה יש פלוגתא — הרי גם לאחרי הלימוד עדיין לא יודעים כיצד לקיים את רצונו של הקב"ה, כיון שיש שני דעות, ו"אלו ואלו דברי

117) קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב.

118) תהלים פח, ו. וראה שבת שם.

115) ואתחנן ו, ח.

116) נוסח תפלת המוספין.

אלקים חיים¹¹⁹; וא"כ, בחלק ההלכה שבתורה גופא יש צורך בהלכה פסוקה, כך, שיודעים ברור כיצד לקיים את רצונו של הקב"ה. וזהו שמפרש רש"י ש"הלכות" היינו "משנה וברייתא הלכה למשה מסיני":

כאשר מדובר אודות הלכה פסוקה ביחס לחלק התורה כפי שהוא קודם שנפסקה הלכה — הנה בזמן ד"תנא דבי אליהו", זמן הש"ס, הרי זה ענינה של "משנה", הלכות פסוקות, שלכן הדין הוא ש"טעה בדבר משנה חוזר"¹²⁰, והיינו, שמלכתחילה אין זו טעות, כיון שזוהי הלכה פסוקה; וכמו"כ גם "ברייתא", שכן, אע"פ שבכללי הש"ס¹²¹ מצינו ש"אין חיוב שידע האמורא הברייתא", מ"מ, אין בכחו של אמורא לחלוק על ברייתא, ובפרט ברייתא ד"תניא בי ר' חייא ור' אושעיא"¹²², שהם עיקר הברייתות, ונכללים בהכלל ד"טעה בדבר משנה חוזר"¹²³, להיותם הלכות פסוקות.

— לאחרי חתימת הש"ס נכללים גם מימרות האמוראים בהכלל ד"טעה בדבר משנה חוזר", וכפי שמביא רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹²⁴ ש"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והש"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו", ובמילא נכללים כולם בהגדר ד"שונה הלכות";

אבל כאשר רש"י מפרש את המאמר ד"תנא דבי אליהו", לא בתור פוסק, אלא בתור פרשן — אינו יכול לכלול ב"הלכות" את פסקי האמוראים, כי, בזמן שנאמר המאמר "כל השונה הלכות כו'", עדיין לא היו פסקי האמוראים בכלל משנה, הלכות פסוקות, שהרי אמורא אחר יכול לחלוק על זה, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים", "ודעבד כמר עבד"¹²⁵, ובפרט באתרי דמר¹²⁶. ולכן מפרש רש"י שה"הלכות" שעליהם מדובר במאמר ד"תנא דבי אליהו" הם "משנה וברייתא", שבזמן הש"ס היו הם ההלכות הפסוקות שמהם יודעים בבירור רצון הבורא. — ומוסיף רש"י גם "הלכה למשה מסיני" — שזוהי הלכה שמעיקרה

(122) חולין קמא, סע"א ואילך.

(123) סנהדרין לג, א.

(124) רפ"ב.

(125) ברכות כז, סע"א.

(126) ראה שבת יט, ב. ועוד.

(119) עירובין יג, ב. וש"נ.

(120) כתובות פד, ב. וש"נ.

(121) ראה "קיצור כללי המשנה" על

"מבוא התלמוד" (בסוף מס' ברכות בש"ס

וילנא) — מס' תחלת חכמה ש"ב.

לא הי' בה ספיקות בנוגע לקיום המצוה, כידוע הכלל שכותב הרמב"ם¹²⁷ שב"הלכה למשה מסיני" לא שייך מחלוקת.

כה. וביאור סדר הדברים בפרש"י — "משנה וברייתא (תחילה), ואח"כ) הלכה למשה מסיני":

ידוע הכלל "לפום צערא אגרא"¹²⁸. וכן הוא גם בנוגע להענין ד"בן עולם הבא" שנעשה ע"י "שונה הלכות" — שיש חילוק בהשכר ("אגרא") ד"בן עולם הבא", לפי ערך הצער שהי' אצלו בשביל בירור ההלכה.

וע"פ הכלל האמור לעיל ש"הלכה למשה מסיני" לא שייך בה מחלוקת, הרי מובן שאין בזה ענין של יגיעה וצער, כיון שמקבל את ההלכה כפי שנאמרה למשה מסיני, ומלכתחילה אינו שומע ב' דעות בזה. וא"כ, הן אמת שע"י לימוד הלכה למשה מסיני נעשים "בן עולם הבא", מ"מ, אין זה דומה למעלת "בן עולם הבא" שע"י לימוד משנה וברייתא, שההלכה הפסוקה באה מתוך הפלפול והשקו"ט שקדמו לפסק ההלכה במשנה וברייתא. ולכן מקדים רש"י "משנה וברייתא", ואח"כ "הלכה למשה מסיני".

אך עדיין אינו מובן, דלכאורה, מצד הכלל "לפום צערא אגרא", הרי ב"ברייתא" הי' קשה לבוא לבירור ההלכה יותר מאשר ב"משנה", כמובן ממ"ש הרמב"ם¹²⁹ בהחילוק שבין משנה לברייתא, ש"לא היו הברייתות כולם כצחות דברי המשנה ולא כתקון עניני' וקוצר מלי", והיינו, שבזמן רבינו הקדוש הי' השכל יכול לתפוס קוצר לשון המשנה, משא"כ לאחרי שנחלשו המוחות הי' צורך ברוחב הביאור שבברייתא, וא"כ, הי' צריך רש"י להקדים "ברייתא" ל"משנה"?

והביאור בזה:

השם "ברייתא" הוא מלשון חוץ¹³⁰. וכן הוא גם בפנימיות הענינים — כפי שמבאר רבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה, בתורה אור בדרושי ספר שמות¹³¹ (ספר הגאולה¹³²), בפירוש מארוז¹³³ "ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות, ושמונים פלגשים אלו הברייתות", שענין הברייתא

127) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה וכאשר ראה להסתפק).
 128) מת יהושע). אנציק' תלמודית ערך הלכה למשה מסיני ס"ב (כרך ט ע' שע). וש"נ.
 129) אבות פ"ה מכ"א. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג סה"ו.
 130) ראה להסתפק).
 131) מד"ש אבות רפ"ו. וראה לקו"ת שה"ש מא, ב. ובכ"מ.
 132) רמב"ן ס"פ פקודי.
 133) ראה שהש"ר פ"ו, ט (ב).

הוא "כמשל הפלגש שיחוד המלך עמה רק באקראי ובהצנע כו'" (ולא כמו "מתניתא מלכתא .. שיחוד המלך עמה הוא תמידי").

ועפ"ז מובן שאף שמצד ענין הצער הי' ראוי שבברייתא יהי' שכר גדול יותר מאשר במשנה, מ"מ, כיון שהברייתא היא "מבחוץ" לגבי ענין המשנה, הרי זה מתבטא גם בענין השכר, "שכר מצוה מצוה"¹³⁴, שהחילוק בין השכר שבברייתא לשכר שבמשנה הוא ע"ד החילוק שבין הברייתא להמשנה, היינו, שבברייתא יש רק חיצוניות השכר, ואילו פנימיות השכר הוא במשנה. ולכן מקדים רש"י משנה, פנימיות השכר, לפני ברייתא, חיצוניות השכר. ואח"כ מוסיף רש"י "הלכה למשה מסיני", שזהו לימוד שבא ללא צער כלל.

ונמצא, בסדר הדברים בפירוש רש"י, "משנה וברייתא הלכה למשה מסיני", הוא — לא לפי סדר הזמנים (שאו הי' צריך להקדים "הלכה למשה מסיני" לפני "משנה וברייתא"), אלא לפי סדר מעלת השכר.

כו. ואולי יש לומר, בסדר הדברים בפירוש רש"י הוא גם בהתאם לסדר הזמנים — שההלכות הפסוקות שבמשנה וברייתא ניתנו קודם שניתנה הלכה למשה מסיני:

ידוע מ"ש הרמב"ם¹³⁵ ש"הלכה למשה מסיני" הו"ע שאין לו עיקר בתורה-שבכתב.

ואילו בנוגע להלכות פסוקות שבמשנה וברייתא — הרי זה הפירוש דתושבע"פ שניתן יחד עם תושב"כ, כידוע ש"כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר¹³⁶ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, תורה זו תורה שבכתב, והמצוה זו פירושה .. תורה שבעל פה"¹³⁷, והיינו, שכאשר נאמר בהתחלת מתן-תורה "אנכי הוי' אלקיך"⁴⁹, הנה ביחד עם זה ניתן גם הפירוש — תושבע"פ — השייך לתיבת "אנכי", והפירוש השייך לתיבות "הוי' אלקיך", ולכל לראש — כיצד לקיים הציווי ד"אנכי הוי' אלקיך" כפי שמצוה זו מתבארת בכל פרטי' בתושבע"פ.

ונמצא, שההלכות הפסוקות במשנה וברייתא שהם הפירוש

(134) אבות פ"ד מ"ב.
 (135) פיהמ"ש שבהערה 127. וראה
 (136) משפטים כד, יב.
 (137) הקדמת הרמב"ם לספר היד בתחלתה — מברכות ה, א.
 אנציק' תלמודית שם ס"א (ס"ע שסה ואילך).
 רש"י.

דתושבע"פ, ניתנו ביחד עם תושב"כ, ואח"כ ניתנה הלכה למשה מסיני שאין לה עיקר בתושב"כ.

כז. האמור לעיל מהוה גמר וסיום חלוקת הש"ס. ומיד לאח"ז באה התחלת הש"ס (כנ"ל), וכמנהג ישראל לקשר סיום הש"ס עם התחלת הש"ס¹³⁸:

בהמשך לסיום הש"ס במעלת ה"שונה הלכות", הלכות פסוקות — הנה גם התחלת הש"ס היא בהלכה פסוקה: "מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן".

— בהמשך המשנה יש אמנם פלוגתא בנוגע לסיום הזמן: "עד סוף האשמורה הראשונה, דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים עד חצות, רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר"; אבל בנוגע להתחלת הזמן ישנה הלכה פסוקה: "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן".

ולהעיר, שהלכה פסוקה אינה כמו "הלכה למשה מסיני", אלא כמו "משנה", שיש בזה המעלה ד"לפום צערא אגרא", בירור ההלכה לאחרי השקו"ט — שהרי בגמרא יש אריכות השקו"ט אם דין זה הוא לדברי הכל, או שיש בזה פלוגתא, אף שלא הובאה במשנתנו.

כת. ויש לבאר תוכנה של הלכה פסוקה זו — "מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" — דלכאורה, מדוע מקשרים מצות קריאת שמע עם מצוה נוספת, שהיא מצות אכילת הכהנים בתרומתן?

ומבואר בזה בספר הון עשיר,

— שחיבר בעל משנת חסידים, שרבינו הזקן מעיד על סמכותו באמרו ש"לא העתיק רק דברי האריז"ל"¹³⁹, ובין החיבורים שלו בנגלה דתורה הוא גם הספר הון עשיר על משניות —

"דמצוה זו של ק"ש היא הראשית המבחר מכל המצות, דומיא דתרומה שהיא ראשית, המבחר שבתבואה, כדכתיב¹⁴⁰ כל חלב תירוש ויצהר ראשיתם וגו', שהרי עיקר ק"ש היא קבלת עול מלכות שמים¹⁴¹, וכשם שאי אפשר לגורן שתעקר אא"כ נתרמה תרומה הגדולה¹⁴², כך אי אפשר לו לאדם לקבל עליו עול מצות אא"כ כבר קיבל עליו עול מלכות שמים תחילה, כי כל המצות בה תלויות".

(141) ברכות רפ"ב.

(138) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 94. וש"נ.

(142) ירושלמי מעשרות פ"ג סה"א.

(139) ראה פסק"ד להצ"צ יו"ד סקט"ז.

(140) קרח יח, יב.

כט. ועדיין צריך לבאר דיוק הלשון "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן", דלכאורה הול"ל "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומה":

יש מפרשים¹⁴³ שנקט "בתרומתן", ולא "בתרומה", "למימרא תרומת דגן תירוש ויצהר שדידהון היא (תרומתן שנעשית נכסי כהן¹⁴⁴), הותרה להם בהערב שמש, אע"פ שלא הביאו כפרתן, אבל לא תרומת הקדשים (ש"משולחן גבוה קא זכו"¹⁴⁵) .. (ש)כפרה מעכבתם".

אמנם, תירוץ זה אינו מחזור לגמרי, שהרי "לשון חכמים לעצמו"¹⁴⁶, וכמעט בכל מקום (חוץ ממקומות ספורים) הכוונה בלשון "תרומה" היא לתרומת דגן תירוש ויצהר, ולא לתרומת הקדשים, וא"כ, מהו הטעם שדוקא במשנה הראשונה יש צורך להבהיר שהכוונה לתרומה ולא לקדשים?

ל. ויש לומר הביאור בזה¹⁴⁷:

הזמן דכניסת הכהנים לאכול בתרומה, אינו סימן ברור, לכאורה, בנוגע להתחלת זמן ק"ש של ערבית, כי:

הזמן דכניסת הכהנים לאכול בתרומה הוא — כשיעריב שמשן, דהיינו צאת הכוכבים. ועפ"ז, מי שקרא ק"ש לפני צאת הכוכבים, בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, הרי כיון שק"ש היא דאורייתא, וספיקא דאורייתא לחומרא¹⁴⁸, לא יצא י"ח אפילו בדיעבד, וצריך לחזור ולקרות שמע.

ואילו בנוגע לאכילת תרומה בין השמשות — כיון שבזמן המשנה, בימי ר' אליעזר רבן גמליאל וחכמים שנזכרו במשנתנו, בזמן בית שני, תרומה אינה אלא מדרבנן (כמ"ש הרמב"ם¹⁴⁹ "התרומה .. אפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן, שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד, ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר כי תבואו, ביאת כולכם"), הרי אכילת תרומה מותרת (לכאורה) גם בין השמשות, כי ספיקא דרבנן לקולא¹⁴⁸.

וא"כ, הזמן דכניסת הכהנים לאכול בתרומה אינו סימן ברור בנוגע

(147) תוכן סעיף זה נכלל ב"הדרן על הש"ס" תשמ"ט סי"ט (תו"מ הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' תלב).
(148) ביצה ג, ב. ועוד.
(149) הלי' תרומות ספ"א.

(143) מלאכת שלמה כאן.
(144) ראה קידושין נח, א.
(145) ראה שם נב, ב. וש"נ.
(146) ע"ז נח, ב. וש"נ.

לזמן ק"ש — שהרי אכילת תרומה יכולה להיות גם בין השמשות (ספיקא לקולא), ואילו ק"ש אינה יכולה להיות בין השמשות (ספיקא לחומרא), ואם קרא שמע בין השמשות צריך לחזור ולקרות?

ועכצ"ל, שכוונת המשנה היא לתרומה כזו שגם בזמן המשנה היא דאורייתא (שלכן אי אפשר לאכלה בין השמשות), כמו ק"ש — לא תרומת דגן תירוש ויצהר, אלא ביכורים (שנקראים תרומה¹⁵⁰), שגם בזמן בית שני (זמן המשנה, ובפרט התחלת המשנה) הם מן התורה, שהרי ביכורים אינם תלויים בביתא כולכם, אלא התנאי היחידי הוא ש"אינם נוהגים אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד"¹⁵¹.

וזהו דיוק לשון המשנה "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" (ולא "בתרומה") — דקאי על ביכורים, שאינם כמו תרומה שהיא "של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו"¹⁵², ויש להם טובת הנאה ממנה¹⁵³, אלא הם "תרומתן" של הכהנים, ואין לבעלים טובת הנאה מהם, שהרי "הביכורים נותנין [אותן] לאנשי משמר והן מחלקים אותן ביניהן"¹⁵⁴.

לא. ויש להוסיף ולבאר הקשר והשייכות של קריאת שמע עם ביכורים דוקא:

נת"ל (סכ"ח) מדברי ההון עשיר ש"ק"ש היא הראשית המבחר מכל המצות, דומיא דתרומה שהיא ראשית, המבחר שבתבואה".
וענין זה מודגש יותר בביכורים — שצריכים להיות מן המובחר דוקא:

גם בתרומה "אין תורמין אלא מן היפה"¹⁵⁵, אבל אעפ"כ, אין זה באופן שבלאה"כ גם בדיעבד אין זו תרומה¹⁵⁶, ואדרבה, החיוב דתרומות ומעשרות הוא גם בשדה כחושה, כמו בשדה שמנה.

אבל בביכורים — "אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינין האמורים בשבח הארץ"¹⁵⁷, ובהם גופא "אין מביאין ביכורים לא מתמרים שבהרים, ולא מפירות שבעמקים .. אלא מתמרים שבעמקים ומפירות

לכו"ע יש כאן טובת הנאה; משא"כ בביכורים.

154) שם הל' ביכורים רפ"ג.

155) שם הל' תרומות רפ"ה.

156) ראה שם ה"ג.

157) שם הל' ביכורים פ"ב ה"ב.

150) רמב"ם שם פט"ו ה"כ.

151) רמב"ם הל' ביכורים רפ"ב.

152) שם הל' תרומות פי"ב הט"ו.

153) ולהעיר מהפולגתא אם טובת הנאה

ממון, וחייב עלי' בכל יראה ובל ימצא, או

שטובת הנאה אינה ממון, ואינו חייב עלי'

בכל יראה ובל ימצא (פסחים מו, ב). אבל,

שבהרים, לפי שהן מן המובחר, ואם הביא שלא מן המובחר .. לא נתקדשו"¹⁵⁸.

וזהו הרמז שבדברי המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" (דקאי על ביכורים) — שהענין דק"ש, קבלת עול מלכות שמים, שהוא הראשית והיסוד של כל המצוות, צריך להיות לא רק באופן של "ראשית" כמו תרומה סתם, אלא כמו ביכורים, שהיותם מן המובחר הוא לעיכובא, היינו, שנותן את הדברים הטובים והשמנים ביותר עבור עניני התורה ומצוותי, וכמ"ש¹⁵⁹ "כל חלב להוי".

לב. ובפרטיות יותר:

מבואר בחסידות בארוכה שקיום התומ"צ צריך להיות מצד היותם רצון הבורא, והיינו, שאינו עושה זאת מצד הבנה והשגה, ולא מפני שיש לו בזה עריבות ("געשמאָק"),

— וע"ד האמור לעיל (סכ"א) בפירוש מארז"ל "כל האומר שמועה זו נאה כו", שכאשר הגישה ללימוד התורה היא מצד היופי שבתורה, אזי מאבד את הכח שניתן ע"י "נותן התורה". ועד"ז בנוגע לקיום המצוות —

אלא קיום התומ"צ צריך להיות באופן ש"חוקה חקקתי גזירה גזרתי"¹⁶⁰ ו"אין לך רשות להרהר אחרי"¹⁶¹, כמ"ש הרמב"ם¹⁶² (והובא גם בספרים שלאח"ז).

וזהו הטעם שכללות התורה נקראת בשם חוקים, כדברי דוד בנוגע לכללות התורה: "זמירות היו לי חוקיך"¹⁶³, אע"פ שבפרטיות יותר ישנו החילוק בין חוקים עדות ומשפטים — כיון שקיום כללות התומ"צ צריך להיות באופן ד"חוקה חקקתי גזירה גזרתי כו".

אמנם, אע"פ שקיום התומ"צ צריך להיות מצד גזירת המלך, מ"מ, אין זה באופן שכח התענוג, כח ההבנה וההשגה וההרגש שבלב, יכולים להשאר מבחוץ, אלא קיום גזירת המלך היא באופן שהוא מסור ונתון אל המלך בכלל מציאותו, עם כל הכחות והחושים, כך, שבידעו שזהו רצון

(161) יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת.

(162) הלי מעילה בסופן.

(163) תהלים קיט, נד. וראה גם תו"מ

סה"מ תמוז ע' יג ואילך.

(158) שם ה"ג.

(159) ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם הלי

איסורי מזבח בסופן.

(160) נתחומא חוקת ג. במדב"ר רפי"ט.

המלך, יש לו בזה תענוג, ומצד התענוג נעשה אצלו פתיחת הלב להיות לבו חפץ, ובמילא יש לו בזה הבנה והשגה, והרגש הלב, ועייז נעשה הקיום במעשה בפועל בהידור היותר גדול.

וכמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹⁶⁴ בענין עבד פשוט ועבד נאמן, שאמיתית ענינו של העבד הוא שאינו מציאות לעצמו כלל, "מה שקנה עבד קנה רבו"¹⁶⁵, אבל אין זה באופן שעבודתו היא ללא תענוג, הרגש והבנה והשגה, אלא אדרבה, להיותו מסור ונתון לאדונו לגמרי, הרי התמסרותו היא בכל כחותיו, החל מהתענוג ועד לעקב שברגל.

לג. וזהו קישור הענינים דסיום והתחלת הש"ס:

בסיום הש"ס מדובר אודות המעלה ד"שונה הלכות" — הלכות פסוקות, שעיקר ההדגשה בלימוד זה היא שידוע שכן הוא רצון הבורא, ולכן מקבל על עצמו לקיים זאת כמות שהוא, מבלי להתחשב בהבנה והשגה, טעם ועונג שלו, וכאמור, באופן ד"חוקה חקקתי גזירה גזרתי".

וזוהי כללות ההוראה דתושבע"פ לכאו"א מישראל בנוגע לאופן קיום המצוות, החל ממצות תלמוד תורה, "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", "המעשה הוא העיקר"¹⁶⁶ — שצריך להיות "שונה הלכות", היינו, שכל מה שנוגע לו הוא לידע רצון הבורא, ותו לא מידי.

אמנם, כל זה אינו תכלית העילוי עדיין; תכלית העילוי הוא — "מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" — שהענין דק"ש, קבלת עול מלכות שמים, יהי קשור עם ענין הביכורים, "תרומתן", תכלית התענוג.

ועוד זאת, שענין זה לא ישאר בנפשו פנימה, אלא עליו להמשיך זאת גם בעולם — שגם במעמד ומצב של "ערבין", חשכת העולם, הנה לא זו בלבד שאינו מתפעל מחשכת העולם, אלא עוד זאת, ש"הכהנים" — דקאי על כאו"א מישראל, כמ"ש¹⁶⁷ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" — נכנסים לאכול בתרומתן, שנעשים בעלי-בתים על כל העולם וכל הענינים שבו, ע"י קיום התורה ומצוותי',

ואז הנה גם בעולם יש לו את המובחר שבו — שזהו ענין הביכורים, והיינו, שהתענוג נמשך גם בפירות גשמיים שבארץ הגשמית,

166) אבות פ"א מ"ז.

167) יתרו יט, ו.

164) ע' שכה ואילך.

165) פסחים פח, ב.

שגדלים בה "חטים ככליות וכו'"¹⁶⁸, שזהו ע"י פעולתו בחומר הארץ לעשות ממנה "ארץ אשר גו' תמיד עיני הוי' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶⁹, ועי"ז נמשך לו כל טוב לא רק בעינים רוחניים, אלא גם בעינים הגשמיים, בבני חיי ומזוני רויחא.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי].

* * *

לד. דובר לעיל (סי"ח) שרבינו נשיאנו חילק גם את ספר התניא, כך, שנוסף על שאר השיעורים ילמדו את כל ספר התניא מי"ט כסלו ועד לי"ט כסלו, וגם באופן שלאחרי הסיום יתחילו מיד מההתחלה.

בנוגע לסיום התניא, דיבר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' השיחות¹⁷⁰ אודות האגרת האחרונה, ד"ה הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים, שבה נאמר: "גם לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה... וכל אחד מהלומדים הנ"ל יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי שבתהלים" — שצריך להבין, מהו הקשר בין לימוד הש"ס לאמירת תהלים, דלכאורה הרי הם עינים הפכיים:

לימוד הש"ס — צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, כפי שמביא רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁷¹ (מדברי המגן אברהם¹⁷²) ש"בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל" (ואינו יכול לברך על זה ברכת התורה); ואילו אמירת תהלים — נוסף לכך שספר תהלים הוא בכלל תושב"כ, הרי אמירת תהלים אינה בתור לימוד, אלא בתור תפלה, שירות ותשבחות [וכפי שמצינו בריש ברכות¹⁷³ חילוקי הזמנים שבהם הי' דוד עוסק בדברי תורה (כולל גם ש"ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה"¹⁷⁴, שזהו חלק מלימוד התורה), להזמנים שבהם הי' עוסק באמירת שירות ותשבחות], וזהו ענין של סגולה גם כאשר לא ידע מאי קאמר?!

וביאר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר, שענין זה (הקשר בין לימוד הש"ס לאמירת תמניא אפי שבתהלים) מורה על הקישור התמידי שבין תורה ותפלה — שכאשר רוצים להצליח בלימוד התורה, גם בהבנה והשגה שבתורה, לא מספיק ענין השכל בלבד, אלא צריך להיות גם ענין התפלה,

(168) תענית כג, רע"א. וש"נ.

(169) עקב יא, יב.

(170) שיחת י"ט כסלו תש"ד ס"א (סה"ש

תש"ד ע' 48).

(171) ספ"ב.

(172) או"ח ס"ג סק"ב.

(173) ג, ב.

(174) שם ד, א.

כולל גם אמירת תהלים; ועד"ז בנוגע לתפלה, שענינה "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁷⁵ — שבשביל זה צריך להיות גם לימוד התורה, כדי לדעת איך להתפלל, במה להתפלל ומתי להתפלל.

וזוהי גם ההוראה הכללית בדברי הגמרא¹⁷⁶ "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת כו'", כדי להתבונן בגדולת הוי' — שהתבוננות זו היא חלק מתושבע"פ, אלא ששייכת לחלק האגדה שבתורה, "רצונך שתכיר מי שאמר והי' העולם למוד הגדה"⁹², פנימיות התורה, תורת החסידות, ידיעת סדר ההשתלשלות וכו', כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק¹⁷⁷ ש"היא ג"כ מצוה רבה ונשאה, ואדרבה, עולה על כולנה, כמ"ש וידעת¹⁷⁸ היום כו', דע¹⁷⁹ את אלקי אביך כו', ומביאה ללב שלם כו'" ("דע את אלקי אביך (ועי"ז) ועבדהו בלב שלם"), שזהו"ע עבודת התפלה.

ולהעיר, שהקישור דתורה ותפלה מתבטא גם בסדר הענינים — שקודם התפלה לומדים פרק "איזהו מקומן", ולאחר התפלה ישנו החיוב לילך "מבית הכנסת לבית המדרש" לעסוק בלימוד התורה¹⁸⁰.

לה. ומסיום התניא — באים להתחלת התניא:

נת"ל (סל"ג) בנוגע לסיום והתחלת הש"ס, שצריך להיות קיום רצון הבורא ("שונה הלכות") מתוך קבלת עול מלכות שמים, "חוקה חקקתי גזירה גזרתי", אבל באופן שחודר בכל מציאותו, גם בהתענוג, בהבנה והשגה ובהרגש הלב; ועי"ז באים להתכלית ד"קורין את שמע בערבין" — שגם בחושך העולם פועלים ההמשכה והגלוי ד"הוי' אלקינו הוי' אחד"¹⁸¹ ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

ועד"ז בנוגע לסיום והתחלת התניא — שהקישור דתורה ותפלה (לימוד הש"ס עם אמירת תמניא אפי שבתהלים) שבסיום התניא מהוה נתינת-כח לכללות העבודה שאודותה מדובר בהתחלת התניא:

לכל לראש — מ"ש בדף-השער (שזהו התכלית של ספר התניא): "כי קרוב אליך הדבר מאד¹⁸² . . לבאר היטב איך הוא קרוב מאד בדרך ארוכה וקצרה", היינו, ש"לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא"⁸³, אלא דוקא כאן בעוה"ז הגשמי והחומרי, ובאופן שלא מסתפקים בעבודה

(179) דה"א כח, ט.

(180) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה.

וש"נ.

(181) ואתחנן ו, ד.

(182) נצבים ל, יד.

(175) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו,

ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

(176) ברכות ל, ב. לב, ב.

(177) קו"א קנו, ב.

(178) ואתחנן ד, לט.

ד"בפיך ובלבבך", שזוהי העבודה דנפש האלקית, אלא "המעשה הוא העיקר", "לעשותו", להמשיך את כל הענינים במעשה בפועל של נפש הבהמית,

ונותנים לו את הכחות הדרושים לכך — שזהו מ"ש בהתחלת ספר התניא: "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע"¹⁸³, היינו¹⁸⁴, שנותנים לו את הכחות הדרושים לקיים רצון הבורא, שעיי"ז מקיים את השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע", ככל הפרטים שבזה, והיינו, שממשיכים אלקות למטה, בעוה"ז הגשמי והחומרי, שיהי' דירה לו יתברך.

* * *

לו. בהשיחה הנ"ל¹⁸⁵, דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר גם אודות התחלת ספר התניא, "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע":
ידועה השאלה¹⁸⁴: את מי משביעין? — הרי המדובר הוא אודות הולד שנמצא במעי אמו, במעמד ומצב ש"נר דלוק לו על ראשו .. ומלמדין אותו כל התורה כולה"¹⁸³ (כידוע ביאור הענין בזה¹⁸⁶), כך, שכללות העבודה דקיום המצוות ע"י הגוף — עם כל הקשיים שבדבר, והצורך באזהרה ש"אל תהי רשע" — היא עדיין בבחינת "דבר שלא בעולם"!

וביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר — בדרך רמז — ש"משביעין" (גם) את ההורים שאצלם נולד הולד, שיעשו כל התלוי בהם להבטיח שכאשר הולד יולד ויגדל אזי יהי' צדיק ולא יהי' רשע.
ובפרטיות יותר:

כאשר הילד גדל ונעשה בן י"ג שנה, אזי עומד סמוך על שולחן עצמו בנוגע לקיום התורה ומצוותי'; אבל לפני"ז ישנו הענין ד"חננוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁶⁵, והרי הענין ד"חננוך לנער" — תלוי בהורים.

ונוסף על ענין החינוך שנעשה ע"י ההורים לאחרי שנולד הילד ומגיע לגיל חינוך, ישנה גם ההשפעה של הנהגת ההורים עוד לפני לידת הילד — הן ע"י שמירת טהרת המשפחה, שאז נעשית הלידה בטהרה,

(185) שיחת י"ט כסלו תש"ד ס"ב (סה"ש

(183) נדה ל, ב.

(184) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" תש"ד ע' 50.

(186) ראה גם לקו"ת שלח מד, א. ובכ"מ.

לתניא שם (ע' יט ואילך). וש"נ.

והן ע"י הקידוש בשעת כו', כמבואר בתניא¹⁸⁷ "שאיין לך נפש רוח ונשמה שאיין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו, וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש. . ואם יקדש את עצמו ימשיך לבוש קדוש כו"; ועד"ז ע"י כללות הנהגת ההורים באופן שבד' אמות שלהם לא תהי' שליטה ללעו"ז — שע"ז מבטיחים שיוולד ויגדל ילד שיהי' צדיק ולא יהי' רשע.

לז. ושני ענינים אלו — ענין החינוך שלאחרי הלידה, וכללות ההנהגה לפני הלידה — נמסרו בידי נשי ישראל:

כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב בא' ממכתביו¹⁸⁸: "כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל בהעמדת דור ישרים וחנוכם, בכשרות האוכל. . מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם".

[ולהעיר, שגם הענין דכשרות האוכל — שנעשה דם ובשר כבשרו — נוגע להנהגת הילד, כידוע מ"ש הרמב"ן¹⁸⁹ בנוגע להטעם דמאכלות אסורות, שהם מולידים טבע בלתי-טהור אצל האדם האוכל אותם, וכמובא גם בשו"ע יו"ד¹⁹⁰ ש"לא תאכל המינקת (אפילו נכרית)¹⁹¹. . דברים האסורים", כדי שלא ישפיע על טבע הילד היונק ממנה].

ובפשטות — שבכל הקשור לכשרות האוכל, ועאכו"כ בנוגע לטהרת המשפחה, סומכים לגמרי על נאמנותה של האשה, כיון ש"עד אחד נאמן באיסורין"¹⁹², ועד"ז בנוגע לכללות הנהגת הבית, ובמיוחד בנוגע לחינוך הילדים באופן שיקיימו את השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע" — שכל זה נמסר לידי נשי ובנות ישראל.

לח. וזהו גם מה שמצינו בספר בראשית — ספר הישר, ע"ש האבות שנקראו ישרים¹⁹³ — גודל מעלת האמהות:

בנוגע לאברהם — "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"¹⁹⁴, כיון ששרה היתה גדולה מאברהם בנביאות¹⁹⁵.

ועד"ז בנוגע ליצחק — שדוקא רבקה היא זו שהשתדלה ופעלה שברכותיו של יצחק יגיעו למקום הראוי, ואח"כ יאמר יצחק בעצמו "גם ברוך יהי"¹⁹⁶.

אנציק' תלמודית ערך אשה (כרך ב ע' רנב ואילך). וש"ג.	(187) ספ"ב.
(193) ע"ז כה, א.	(188) נעתק ב"היום יום" כו אדר שני.
(194) וירא כא, יב.	(189) שמיני יא, יג. ראה יד, ג.
(195) ראה פרש"י עה"פ.	(190) ספ"א ס"ז — ברמ"א.
(196) תולדות כז, לג.	(191) ראה בית דוד יו"ד סכ"א.
	(192) גיטין ב, ב ובתור"ה עד אחד. וראה

ועד"ז בנוגע ליעקב — כמ"ש¹⁹⁷ "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה וגו'", שהתייעץ עמהן, ובהמשך לזה נסע אח"כ לארץ ישראל עם כל משפחתו, "מטתו שלימה"¹⁹⁸, עם כל ה"צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים"¹⁹⁹ — כל הניצוצות שנתבררו על ידו²⁰⁰.

ו"מעשה אבות סימן לבנים"²⁰¹, והיינו, שהאבות שנקראו "ישרים" הראו לנו את הדרך הישר (בחי' "מישרים", כמשנת"ל בהמאמר²⁰²), דרך מלכו של עולם, וזהו "סימן לבנים" — כיצד צריכים להתנהג כדי להקים "דור ישרים יבורך"²⁰³ שיקיימו את השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע", ביחד ובסיוע של נשי ובנות ישראל, שבונות בתים בישראל, שבקרוב ממש יהיו בתי כהונה ובתי מלכות²⁰⁴, כביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

לט. ידוע פתגם רבינו הזקן²⁰⁵, בעל הגאולה, שצריכים לחיות עם הזמן, וכפי שנתפרש שהכוונה בזה היא לפרשת השבוע.
בפרשת השבוע, בחלק הפרשה השייך ליום חמישי ויום ששי, י"ט וכ"ף כסלו,

— כהתקנה הידועה ללמוד בכל יום חלק הפרשה עם פירוש רש"י השייך ליום זה, ביום ראשון, מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני, משני עד שלישי וכו' —

מסופר אודות ירידת יוסף למצרים, והצלחתו בבית אדוניו המצרי, "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה"²⁰⁶, ובהמשך לזה מסופר אודות עמידתו בנסיון עם אשת פוטיפר, ועד לסיום הענין: "ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר"²⁰⁷, וגם בהיותו בבית הסוהר, "אשר הוא עושה ה' מצליח"²⁰⁸.

ולכאורה אינו מובן: מדוע לא נאמר בקיצור שיוסף הורד למצרים ואח"כ עלה לגדולה כו' — למאי נפק"מ כל אריכות הסיפור, ומהי ההוראה מזה בנוגע אלינו?

197) ויצא לא, ד.	203) תהלים קיב, ב.
198) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.	204) ראה פרש"י שמות א, כא.
199) ויצא ל, מג.	205) סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום
200) ראה תו"א ויצא כג, ג. ובכ"מ.	יום" ב חשון).
201) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו.	206) וישב לט, ו.
202) רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.	207) שם, כ.
203) פ"ג (לעיל ע' 220).	208) שם, כג.

ועכצ"ל, שגם ענין זה, ככל עניני התורה, הוא הוראה לדורות, עד לעקבתא דמשיחא, ועד למקום וזמן זה.

מ. ויובן בהקדם הביאור בכללות הסיפור אודות שבחו של יוסף שעמד בנסיון:

כיון שיוסף הי' עבד בבית אדוניו המצרי, הרי מובן בשכל הפשוט, שאשת פוטיפר היתה יכולה להרע לו אם לא ישמע אלי', שהרי אדוניו המצרי בודאי יעשה עם יוסף ככל שתאמר לו אשתו. וכמפורש במדרשי חז"ל²⁰⁹ שאשת פוטיפר איימה על יוסף בעניני יסורים ועד לאיום בענין של מיתה.

והנה, מאורע זה הי' קודם מ"ת, שאז הי' דינו של יוסף כמו בן-נח²¹⁰. וידועה פלוגתת הפוסקים²¹¹ אם בן-נח צריך למסור נפשו על קיום המצוות שנתחייב בהם, ולכמה דעות בן-נח אינו מחוייב במס"נ. ואם אינו מחוייב במס"נ — יש בזה ענין של איסור, שהרי בני נח נצטוו על שפיכות דמים, ובוזה נכלל גם המאבד את עצמו לדעת רח"ל, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק²¹² "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש".

וא"כ, נשאלת השאלה — ע"פ נגלה — האם הי' מותר לו להעמיד את עצמו בסכנת מות כדי לעמוד בנסיון?!

גם צריך להבין:

איתא בגמרא²¹³ ובמדרש²¹⁴, והובא גם בפירוש רש"י²¹⁵, שהסיוע לעמידתו בנסיון הי' עי"ז ש"נראית לו דמות דיוקנו של אביו" ("בחלון"). וכפי שדרשו²¹⁶ במ"ש²¹⁷ "ואין איש מאנשי הבית שם בבית", "דמשמע דוקא מאנשי הבית לא הי' שם, מכלל דאיש אחר שלא מאנשי הבית, כלומר חלוק ומופלג מתורת אנשי הבית, הי' שם, וזהו דמות דיוקנו של אביו".

וצריך להבין: מהו הדיוק "דמות דיוקנו של אביו" — מדוע לא מספיק רק הזכרון אודותיו, אלא יש צורך בראיית צורת הפנים דוקא?

209) ראה יומא לה, ב. במדב"ר פי"ד, יח. שם (אות לא).
 ספר הישר — הובא בתורה שלמה פרשתנו עה"פ שם, יב (אות קה).
 210) ראה אנציק' תלמודית ערך אבות (א) בסופו (כרך א ס"ע לו ואילך). וש"נ.
 211) ראה שם ערך בן נח (כרך ג ס"ע שנ ואילך). וש"נ.
 212) נח ט, ה ובפרש"י. וראה תר"ש נח שם (אות לא).
 213) סוטה לו, ב.
 214) תנחומא פרשתנו ט. ב"ר פפ"ז, ז.
 פצ"ח, כ.
 215) פרשתנו לט, יא. ויחי מט, כו.
 216) תוד"ה באותה — סוטה שם (בשם רבינו משה הדרשן). וראה זח"א רכב, א.
 217) פרשתנו שם.

מא. והביאור בזה:

איתא בגמרא (במסכת ב"ב²¹⁸) "שופרי' דיעקב אבינו מעין שופרי' דאדם הראשון", היינו, שדמות דיוקנו של יעקב היתה דומה לדמות דיוקנו של אדה"ר, בענין היופי כפשוטו (כפשטות המארז"ל שאינו יוצא מידי פשוטו), בצורת ותואר קוי הפנים.

ויוכן בהקדם המבואר בכתבי האריז"ל²¹⁹, שהאבות (ש"הן הן המרכבה²²⁰, שענין המרכבה הוא שעל ידה רוכב המלך) תיקנו את החטא הקדמוני של אדה"ר.

ובפרטיות יותר:

חטא אדה"ר — שעל ידו נעשית נתינת-מקום לכל החטאים שלאח"ז — הי' בכל ג' העבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שהם בג' הקוין דימין שמאל ואמצע: שפיכות דמים — קו השמאל, גילוי עריות — קו הימין (שזהו שמצינו²²¹ שבני ישמעאל לא רצו לקבל את התורה שנאמר בה "לא תנאף", כיון ששרשם הוא מהפסולת של קו הימין, "אברהם יצא ממנו ישמעאל"²²²), ועבודה זרה — הניגוד ליחידו של עולם — בקו האמצעי, שמגיע עד פנימיות ועצמות א"ס ב"ה.

והתיקון לזה הי' ע"י האבות, שגם הם היו בג' הקוין:

אברהם תיקן את הענין של עבודה זרה; יצחק תיקן את הענין של שפיכות דמים — שזהו שנאמר בו "והעלהו גו' לעולה"²²³. ולהעיר, שיצחק אמר לעשו "חדד סכינך ושחוט יפה"²²⁴, שזהו היפך הענין דשפיכות דמים, כדאיתא בקבלה²²⁵ שהשחיטה בסכין בלתי פגומה הוא כדי שלא יהי' צער לבהמה; (ע"ד דרשת רז"ל²²⁶ "ואהבת לרעך כמוך"⁵¹ .. ברור לו מיתה יפה"); ויעקב תיקן את הענין של גילוי עריות, עי"ז שהיתה "מטתו שלימה"¹⁹⁸.

וכיון שיעקב הוא "בחיר שבאבות"⁷⁰, שכולל גם את אברהם

(218) נח, א. וש"נ.

(219) פסחים נו, א. ויק"ר שבהערה 198.

ועוד.

(220) ראה במג"ע אופן קמו (בשם כנפי

219) וראה גם זח"ג קיא, ריש ע"ב. כש"ט

(221) וירא כב, ב.

יונה). וראה גם זח"ג קיא, ריש ע"ב. כש"ט

(222) פרש"י תולדות כז, ג.

סשי"א (בשם התיקונים). תו"מ חיי"ז ע' 18

(223) ראה ספר התמונה תמונה ג' אות ה'.

הערה 55.

(224) ראה גם תו"מ חכ"ו ע' 216 הערה 50. וש"נ.

(220) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(225) פסחים עה, א. וש"נ.

(221) ראה זח"ג קצב, ב.

ויצחק, כמ"ש²²⁷ "אלקי אברהם ופחד יצחק הי' לי", נמצא, שיעקב כולל את שלימות התיקון של אדה"ר (גם מה שנתתקן ע"י אברהם ויצחק), וזהו ש"שופרי" דיעקב אבינו מעין שופרי' דאדם הראשון", כיון שעל ידו נעשה התיקון של אדה"ר להיות כמו קודם החטא, כפי ש"עולם על מילואו נברא"²²⁸.

מב. עפ"ז יש לבאר גם הפעולה דראיית דיוקנו של אביו, צורת פניו של יעקב:

כאשר יוסף בא לידי נסיון, טען ואמר: "איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים"²²⁹ — שזהו ענין גילוי עריות (כפשוטו), וקשור גם עם עבודה זרה, וגם עם שפיכות דמים²³⁰, כדאיא במדרש²³¹ שע"י העדר השמירה בקו זה אפשר לבוא לכל ג' הקוין.

אמנם, מצד עיקר הדין הי' יכול יוסף לערוך חשבון ושקו"ט שאינו חייב למסור נפשו על זה, ואדרבה כו', כנ"ל.

אבל, כאשר "נראית לו דמות דיוקנו של אביו", שופרי' דיעקב, שהיא מעין שופרי' דאדה"ר — שענין זה מזכיר את תיקון הפגם של אדה"ר בכל ג' הענינים דעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שנעשה ע"י יעקב, בחיר שבאבות — הרי זה פעל אצלו שלא להכנס בענינים של חשבונות ושקו"ט, אלא לעמוד בנסיון,

ובאופן ש"וינס ויצא החוצה"²³², כדאיא במדרש²³³ "קפץ בזכותו של אברהם אבינו, שנאמר בו²³⁴ ויוצא אותו החוצה". וע"פ דרשת חז"ל²³⁵ על הפסוק "ויוצא אותו החוצה", "צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות .. אברם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן" — יש לפרש כן גם במ"ש ביוסף "וינס ויצא החוצה", שמורה על היציאה מכל העולמות וכל סדר ההשתלשלות, ומצד זה נתבטל כל ענין החשבון והשקו"ט, כך, שאין אפשרות שיהי' מעמד ומצב ד"חטאתי לאלקים".

מג. וזוהי גם הוראה לכל אחד בעניניו:

ובתורה שלמה יתרו ע' קצט.	227) ויצא לא, מב.
232) שם, יב.	228) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.
233) מדרש אגדה עה"פ. וראה ב"ר פפ"ז,	229) פרשתנו לט, ט.
ח.	230) ולדוגמא — שהבן הנולד ירצה
234) לך לך טו, ה.	ליטול חלק בירושה, ושאר האחים לא ירצו
235) הובא בפרש"י עה"פ. וראה נדרים	ליתן לו כו' (ראה גם במדב"ר פי"א, א).
לב, א. ב"ר פמ"ד, י"ד.	231) הובא בכד הקמח אות ח (חמדה),

ובהקדם הידוע בפירוש הפסוק²³⁶ "נוהג כצאן יוסף", שכל ישראל נקראים על שם יוסף, לפי שכלכלם בימי הרעב, כמ"ש²³⁷ "ויכלכל יוסף את אחיו גו"²³⁸. ומזה מובן, שהנהגתו של יוסף מהוה הוראה לכל "צאן יוסף", בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים"²⁰¹.

וההוראה היא:

כאשר יהודי בא (או שנדמה לו שבא) לידי נסיון, ועד שנדמה לו שהוא במעמד ומצב של עבד בבית אדוניו המצרי,

— בדוגמת הנסיון דיוסף שהי' בבית אדוניו המצרי, ואשתו שידלה אותו רק "לשכב אצלה"²³⁹, "ותתפשהו בכגדו", והבטיחה לו ש"אין איש מאנשי הבית שם בבית", אף אחד לא יראה, אף אחד לא ישמע ואף אחד לא ידע מזה, ויש לו כו"כ היתרים, והעיקר, שעייז יציל נפש אחת מישראל, שלא יענישוהו במיתה רח"ל, אלא ישאר בחיים, ולמחרת יוכל לשוב בתשובה, לפעול ענינים ולהציל עולמות כו', עד למעלה מעלה —

אזי צריך שתהי' "דמות דיוקנו של אביו" נראית לו בחלון:

עליו רק להפנות את ראשו ולהביט על דמות דיוקנו של אביו; עליו לפקוח את העינים, ואז יראה דמות דיוקנו של אביו — יעקב אבינו, ששופרי' מעין שופרי' דאדה"ר, יציר כפיו של הקב"ה²⁴⁰, ואז, הנה כל מעשה פרטי של איש פרטי במקום וזמן פרטי, חדל מלהיות ענין פרטי, אלא הוא ענין שבו תלוי כללות הבנין של ה"עולם מלא"²⁰ (או ח"ו הפכו — ע"י המעשה שעומד בפניו עתה), בדוגמת פעולת יעקב אבינו בתיקון חטא אדה"ר.

והוראה זו — ככל ההוראות שבתורה (שבזה נכללים סיפורי התורה שגם הם הוראות²⁴¹) — כוללת גם נתינת־כח שיוכלו לקיימה,

וגם אם לשעה קלה ישנם קשיים בדבר, כמו אצל יוסף שישב בבית הסוהר — הרי גם בבית הסוהר גופא נעשה יוסף המושל ושולט²⁴², ולאח"ז הנה "מבית האסורים יצא למלוך"²⁴³, שנעשה "מושל בכל ארץ מצרים"²⁴⁴, "המשביר לכל עם הארץ"²⁴⁵, ועד ש"וילקט יוסף את כל

(241) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 42. וש"נ.

(242) פרשתנו שם, כב"ג.

(243) קהלת ד, יד.

(244) ויגש מה, ח. כו.

(245) מקץ מב, ו.

(236) תהלים פ, ב.

(237) ויגש מז, יב.

(238) פרש"י ומצו"ד עה"פ.

(239) פרשתנו שם, יו"ד ובפרש"י.

(240) ראה ב"ר פכ"ד, ה.

הכסף²⁴⁶ מכל הארצות, ומזה נעשו האוצרות ("מטמוניות"²⁴⁷) שיתגלו בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

[ואח"כ אמר:]

איתא במדרש²⁴⁸ על הפסוק שנאמר ביוסף²⁰⁸ "ויהי איש מצליח", שהי' "גבר קפוז" (איש מקפיץ). — ינגנו איפוא ניגון שמח. ויצאו בריקוד, ושתהי' איזה התעוררות על כל השנה כולה.

[ניגנו ניגון שמחה. אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "אני מאמין". "אבינו מלכנו". ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' — ז' פעמים). "ניע זשוריצי כלאפצי"].

* * *

מד. עיקר החגיגה די"ט כסלו נערכת תמיד בין י"ט לכ"ף, וטעם הדבר²⁴⁹ — לפי שהגאולה היתה לעת ערב, ובפרט שגם לאח"ז הי' העיכוב במשך שלש שעות, כהסיפור הידוע²⁵⁰, ולכן נקבע המנהג שלא זו בלבד שעורכים את חגיגת י"ט כסלו לעת ערב, אלא גם ממשיכים אותה ליום כ"ף.

ויש לומר — ע"ד הצחות או ע"ד הרמז — שכן הוא גם בנוגע לראש-השנה הכללי, שבפסוק נזכר רק יום אחד, ואעפ"כ חוגגים ר"ה שני ימים ("יומא אריכתא"²⁵¹, אבל באופן שנמשך מ"ח שעות) אפילו בארץ ישראל²⁵², ועד כדי כך, שגם בזמן שביהמ"ק הי' קיים חגגו כמ"פ שני ימים דר"ה. וכמו"כ נקבע ר"ה לחסידות במשך שני ימים — י"ט וכ"ף. ובזה ניתוסף בקביעות שנה זו — שמיד לאחרי יום כ"ף כסלו נכנסים ליום השבת, ש"מצוה לענגו כו"²⁵³, וכדאיתא בבה"ג (ועוד גאונים וראשונים)²⁵⁴ שביום השבת ישנו גם ענין השמחה, מיוסד על דברי הספרי²⁵⁵ "וביום שמחתכם אלו השבתות".

246	ויגש מז, יד.
247	ראה פסחים קיט, א. וש"נ.
248	ב"ר פפ"ו, ד (ובפ"י מת"כ).
249	ראה גם התוועדויות תשמ"ח ח"ב וש"נ.
250	ראה בהנסמן בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בשה"מ תש"ט ס"ע 130 ואילך, ובלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
251	בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
252	בהעלותך יו"ד, יו"ד. וראה לקו"ש חל"ג ע' 62. וש"נ. וראה גם לעיל ע' 37. וש"נ.
253	ראה תו"מ חט"ו ע' 100, ובהערה 2 שם. לעיל ס"ע 24. וש"נ.
254	ראה בהנסמן בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בשה"מ תש"ט ס"ע 130 ואילך, ובלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
255	בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.

ובהתאם לכך — ימשיכו מהשמחה של י"ט כסלו לכ"ף כסלו,
ומכ"ף כסלו ליום השבת,
ומזה יומשך על כל השנה כולה — שתהי' שנה שמחה בלימוד
תורת הנגלה ולימוד תורת החסידות ובקיום המצוות בהידור,
ועי"ז תומשך השמחה עד לענינים הגשמיים, שתהי' שנה שמחה
בבני חיי ומזונא רויחי.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו"].

